

TAMPEREEN YLIOPISTO

Johtamiskorkeakoulu

Antti Halme

Maksupalvelut arvonlisäverotuksessa

Pro gradu-tutkielma

Vero-oikeus

Tampere 2018

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

HALME, ANTTI: Maksupalvelut arvonlisäverotuksessa

Pro gradu-tutkielma, XIV + 70 s.

Vero-oikeus

Huhtikuu 2018

Tutkimuksen aiheena on maksupalvelujen käsittely arvonlisäverotuksessa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää maksamiseen, tilisiirtoihin ja tileihin liittyvien palvelujen arvonlisäverotuksen oikeustilaa ja tutkia, voidaanko maksupalveluja pitää arvonlisäverotuksen soveltamisalaan kuuluvina palveluina. Tämän lisäksi tutkimuksessa käydään läpi uuden maksupalveludirektiivin 2015/3266 tuomia muutoksia maksupalvelujen tarjoamiseen, ja käsitellään maksupalveludirektiivissä mainittujen uusien palvelujen mahdollista arvonlisäverokohtelua. Maksamiseen ja tilisiirtoihin liittyvät palvelut ovat kehittyneet teknologian mukana huomattavasti, ja erilaisia palveluja tarjoavat luottolaitosten lisäksi myös muut kuin luottolaitostoimintaa päätoimintanaan harjoittavat rahoituspalveluyritykset, teknologiayhtiöt, sekä televiestintäyhtiöt. Arvonlisäverotuksessa ei kuitenkaan ole erillistä maksupalvelujen määritelmää. Maksamiseen ja tilisiirtoihin liittyvät palvelut luetaan osaksi Euroopan unionin arvonlisäverodirektiivin 2006/112/EY ja Suomen arvonlisäverolain 1501/1993 verovapaita rahoituspalveluja. On kuitenkin tulkinnanvaraista, minkälaiset palvelut voidaan lukea kyseisiksi verovapaiksi rahoituspalveluiksi. Tutkimuksessa pyritään kategorisoimaan maksamiseen ja tilisiirtoihin liittyvien palvelujen arvonlisäverotusta maksupalveludirektiivin käsitteiden avulla. Tutkimuksen metodina on oikeusdogmatiikka eli lainoppi, jossa tutkitaan voimassaolevaa oikeutta. Tutkimuksen perusteella valtaosa maksupalveluista on tulkittavissa arvonlisäverollisiksi palveluiksi.

SISÄLLYS

LÄHTEET	VI
OIKEUSTAPAUKSET	XII
LYHENTEET	XIII
1 JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimuksen aihe.....	1
1.2 Tutkimusongelma, keskeiset kysymykset ja rajausta.....	4
1.3 Tutkimuksen rakenne.....	5
1.4 Tutkimusmenetelmät ja käytetty lähdeaineisto	6
2. MAKSUT, TILISIIRROT JA MAKSUPALVELUT	10
2.1 Rahoitusmarkkinoiden toimijat	10
2.2 Maksujärjestelmät	11
2.3 Tukkumaksut ja vähittäismaksut	12
2.4 Maksuinstrumentit eli maksuvälineet	13
2.5 Maksupalvelun määrittely	16
2.5.1 Maksupalvelujen oikeudellinen sääntely	16
2.5.2 Maksupalveluja tarjoavat yritykset.....	18
2.6 Maksupalvelun tekninen toteutuminen.....	19
2.6.1 Maksutapahtuma tilisiirtona pankkitilien välillä	19
2.6.2 Maksutapahtumaan liittyvät osasuoritteet, esimerkkinä luottokorttimaksu	20
3. RAHOITUSPALVELUT ARVONLISÄVEROTUKSESSA	24
3.1 Verovapaat rahoituspalvelut arvonlisäverodirektiivissä ja Suomen arvonlisäverolaissa	24
3.2 Rahoituspalvelujen arvonlisäverotuksen ongelmat	27
3.2.1 Ongelmana vähennysoikeuden rajoittuminen ja verotuksen kertaantuminen	27
3.2.2 Ongelmana palvelun hinnoittelu ja arvonlisäveron määrä	28
3.2.3 Ongelmana taloudellisen aktiivisuuden määrittely.....	29

3.4 Kuuluvatko maksupalvelut arvonlisäverotuksen soveltamisalaan?	31
3.4.1 Lähtökohtana palvelujen laaja arvonlisäverotus	31
3.4.2 Kulutus ja hyöty	31
3.4.3 Onko maksupalvelu kulutushyödyke?	33
3.5 Maksupalvelujen verokanta	33
3.6 Rahoituspalvelujen arvonlisäverotuksen tulkinnan haasteena ulkoistetut palvelut ja alihankinta	34
4. MAKSUPALVELUT ARVONLISÄVEROTUKSESSA - SÄÄNTELY JA OIKEUSTILA	36
4.1 Arvonlisäverotuksen sääntely	36
4.2 Direktiivissä mainitut liiketoimet, jotka koskevat maksuja ja tilisiirtoja ...	37
4.2.1 C-2/95 Sparekassens datacenter-ratkaisu Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perustana	37
4.2.2 Osapuolten välisen oikeussuhteen merkitys	38
4.2.3 Maksujen ja tilisiirtojen samankaltaisuus	38
4.2.4 Palvelun luonne	39
4.2.5 Palveluntarjoajan vastuu	40
4.2.6 Yhteenveto tärkeimmistä kriteereistä tuomiossa C-2/95 Sparekassens Datacenter	41
4.3. Tietopalvelut, neuvonta ja hallinnointipalvelut	42
4.4 Direktiivissä mainitut liiketoimet, jotka koskevat välitystä	42
4.3.1 Liiketoiminnan välitystä vai maksuvälitystä?	42
4.3.2 C-235/00 CSC Financial Services - rahoituspalvelujen välitysliiketoiminnan määritelmä	43
4.3.2 C-350/10 Nordea - maksuvälityksen osasuoritteiden ulkoistaminen ei ollut arvonlisäverosta vapaata	44
4.5 Liiketoimet, jotka koskevat talletus- ja käyttötiliä	47
4.5.1 Talletus- ja käyttötilien ero	47
4.5.2 C-464/12 ATP PensionService - eläkevakuutustoimintaan liittyvien tilien perustaminen ja tilikirjaukset katsottiin verovapaiksi palveluiksi	48

4.5.3 Maksutoimeksiannot ja suoraveloitukset	49
4.5.4 Suoraveloituspalvelun tulkinta arvonlisäverotuksessa.....	50
4.5.5 Yhteenveto talletus- ja käyttötilejä koskevien liiketoimien oikeuskäytännöstä	52
4.6 Maksukortteihin liittyvät palvelut	52
4.6.1 Maksuvälinetehtävä ja luottoinstrumentti.....	52
4.6.2 Korttimaksujen käsittelypalveluja koskeva oikeuskäytäntö.....	54
4.6.2 Yhteenveto maksukorttipalvelujen verotuskäytännöstä.....	58
5. MAKSUPALVELUJEN KEHITYS JA ARVONLISÄVEROTUS.....	59
5.1 Uuden maksupalveludirektiivin mukaiset palvelut.....	59
5.2 Maksupalveludirektiivin muutokset ja arvonlisäverotus.....	61
5.3 Muutokset maksuvälineitä koskevien palvelujen tarjoamiseen	62
5.4 Maksukorttien liikkeeseenlasku palveluna	64
5.5 Mobiili- ja verkkomaksaminen	65
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	67
6.1 Tutkimuksen tavoitteet ja niiden saavuttaminen	67
6.2 Kokoavasti maksupalvelujen arvonlisäverotuksesta	68

LÄHTEET

Aarnio 1978

Aarnio. Aulis: Mitä lainoppi on? Tammi, 1978.

Amand 2009

Amand, Christian: The Limits of the EU VAT Exemption for Financial Services. International Vat Monitor July/August 2009, s. 263-274.

Boadway – Keen 2003

Boadway, Robin – Keen, Michael: Theoretical perspectives on the taxation of capital and financial services. The Taxation of Financial Intermediation. World Bank and Oxford University Press, 2003, s.31–80
<https://pdfs.semanticscholar.org/99aa/925ef5a98d165c75ba0d1bca786a28a04a94.pdf>. (27.4.2018)

Capgemini – BNP Paribas 2016

Capgemini – BNP Paribas 2016: World Payments Report 2016.
http://www.astrid-online.it/static/upload/worl/world_payments_report_wpr_2016.pdf.
(27.4.2018)

Christiansen 2017

Christiansen, Vidar: Indirect Taxation of Financial Services CESifo Working Paper Series No. 6675. 16.10.2017.
<https://ssrn.com/abstract=3058577>. (27.4.2018)

De la Feria – Lockwood 2010

De la Feria, Rita – Lockwood, Ben: Opting for Opting-In? An Evaluation of the European Commission's Proposals for Reforming VAT on Financial Services. *Fiscal Studies*, vol. 31, no. 2, 2010, s.171–202.

EKP 2018

Euroopan keskuspankki: Payments & Markets: Ongoing initiatives. <https://www.ecb.europa.eu/paym/initiatives/html/index.en.html>. (27.4.2018)

Euroopan komissio 2015

Euroopan komission Vihreä kirja finanssialan vähittäispalveluista. 2015. Bryssel 10.12.2015. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0630&from=FI>. (28.4.2018)

Euroopan yhteisöjen komissio 2007

Euroopan yhteisöjen komissio: Ehdotus neuvoston direktiivin yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä annetun direktiivin 2006/112/EY muuttamisesta vakuutus- ja rahoituspalvelujen kohtelun osalta. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007PC0747&from=FI>. (28.4.2018)

EUT 2001

Euroopan unionin tuomioistuimen julkisasiamiehen ratkaisuehdotus asiassa C-235/00 *CSC Financial Services*, 12.7.2001. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:62000CC0235&from=FI>. (28.1.2018)

EY 2016

EY: Managing indirect taxes in the digital age: Mobile money and e-payments. [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-indirect-tax-chapter-report-8/\\$FILE/ey-indirect-tax-chapter-report-8.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-indirect-tax-chapter-report-8/$FILE/ey-indirect-tax-chapter-report-8.pdf). (27.4.2018)

Finanssivalvonta 2018a

Finanssivalvonta: Maksupalvelut, 2018.
http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Finanssialan_palveluja/Maksupalvelut/Pages/Default.aspx. (27.4.2018)

Finanssivalvonta 2018b

Finanssivalvonta: Uusi maksupalveludirektiivi - Payment services Directive, PSD2. 2018.
<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Saantely/Saantelyhankkeet/PSD2/Pages/Default.aspx>. (27.4.2018)

Grubert – Krever 2012

Grubert, Harry – Krever, Richard: VAT and Financial Services: Competing Perspectives on What Should Be Taxed. *Tax Law Review*, Vol. 65, No. 2, 2012, s.199–239.

Grubert – Mackie 2000

Grubert, Harry – Mackie, James: Must Financial Services be taxed under a consumption tax? *National Tax Journal* 53/2000, s.23–40.

HE 132/2017

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maksupalvelulain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 143/2017

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maksulaitoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 295/1992

Hallituksen esitys Eduskunnalle luotto- ja rahoituslaitoksia ja niiden toimintaa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 88/1993

Hallituksen esitys Eduskunnalle arvonlisäverolaiksi.

Henkow 2007

Henkow, Oscar: Financial Activities in European VAT. A theoretical and Legal Research of the European VAT System and the Actual and Preferred Treatment of Financial Activities. Kluwer Law International. 2007.

Hobbes 1991

Hobbes, Thomas: Leviathan. Cambridge University Press 1991.

Jack 1999

Jack, William: The treatment of financial services under a broad-based consumption tax, National Tax Journal, 53 1999, s. 841–851.

Kokkola 2010

Kokkola, Tom: The Payment System - Payments, securities and derivatives, and the role of the euro system. Euroopan keskuspankin julkaisu, 2010.

<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/paymentsystem201009en.pdf>. (27.4.2018)

Kontkanen 2003

Kontkanen, Erkki: Tekniikkaa vai rahoituspalvelua – rahoituspalvelujen rajanvetokysymyksiä arvonlisäverotuksessa. Verotus 4/2003, s.432–443.

Kontkanen 2015

Kontkanen, Erkki: Pankkitoiminnan käsikirja. Hansaprint Oy, Helsinki, 2015.

Laakso 2012

Laakso, Seppo: Lainopin teoreettiset lähtökohdat. Tampereen yliopisto, 2012.

Lockwood 2013

Lockwood, Ben: How financial intermediary services should be taxed? Oxford University Centre for Business Taxation, 2013.
https://warwick.ac.uk/fac/soc/economics/staff/blockwood/lockwood_30_september.pdf. (27.4.2018)

Lockwood – Yerishalmi 2014

Lockwood, Ben – Yerishalmi Erez: Should Transactions Services be Taxed at the Same Rate as Consumption? Oxford University Centre for Business Taxation. Working paper series WP 14/23, 2014.
https://www.sbs.ox.ac.uk/sites/default/files/Business_Taxation/Docs/Publications/Working_Papers/series-14/WP1423.pdf. (27.4.2018)

Menner – Hermann 2001

Menner, Stefan – Hermann, Harald: Application of Article 13(B) of the Sixth Directive to Data Service Companies. International VAT Monitor, March/April 2001, s. 67–72.

Määttä 2013

Määttä, Kalle. Liittymisperiaate – arvonlisäverotuksen ikuisuusongelma. Verotus 4/2013, s. 366–375.

Määttä 2014

Määttä, Kalle: Verolakien tulkinta. Edita Publishing Oy, 2014.

Svensk 2007

Svensk, Niko: Rahoituspalveluiden arvonlisäverotusongelma – tekninen vai taktinen? Verotus 2/2007 s. 181–196.

Schulyok 2010

Schulyok, Felix. The ECJ's Interpretation of VAT Exemptions. International VAT Monitor, July/August 2010, s. 266–270.

Suomen pankki 2018

Suomen pankki: Maksujärjestelmät. 2018.
<https://www.suomenpankki.fi/fi/raha-ja-maksaminen/maksujarjestelmat/>. (27.4.2018)

Wuolijoki – Hemmo 2013

Wuolijoki, Sakari – Hemmo, Mika: Pankkioikeus. Alma Talent, 2013.

Zuidegeest 2011

Zuidegeest Ruud: Treatment of Outsourced Elements of Payment Transactions under EU VAT. International VAT Monitor March/April 2011, s. 105–109.

Äärilä ym. 2017

Äärilä, Leena; Nyrhinen, Ritva; Hyttinen, Pekka; Lamppu, Kaisa: Arvonlisäverotus käytännössä. 11. uudistettu painos, Alma Talent, 2017.

OIKEUSTAPAUKSET

Euroopan unionin tuomioistuin

C-130/15 National Exhibition Centre

C-607/14 Bookit

C-350/10 Nordea

C-276/09 Everything Everywhere

C-175/09 AXA UK

C-232/07 Derby

C-231/07 Tierce Ladbroke

C-235/00 CSC Financial Services

C-2/95 Sparekassens Datacenter

C-384/95 Landboden-Agrardienste

C-215/94 Mohr

C-348/87 Stichting Uitvoering Financiële Acties

Korkein hallinto-oikeus

KHO 2017:18

KHO 12.5.2014 T 1544 (ei julk.)

KHO 2011:100

KHO 17.12.2001 T 3136

KHO 16.11.2000 T 2961

KHO 1998 T 2230

Keskusverolautakunta

KVL 2015/20

LYHENTEET

arvonlisäverodirektiivi	Neuvoston direktiivi yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä annetun direktiivin 2006/112/EY muuttamisesta vakuutus- ja rahoituspalvelujen osalta. 28.11.2007.
HE	hallituksen esitys
EU	Euroopan unioni
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
KHO	Korkein hallinto-oikeus
luottolaitosdirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/36/EU, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, oikeudesta harjoittaa luottolaitostoimintaa ja luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten vakavaraisuusvalvonnasta, direktiivin 2002/87/EY muuttamisesta sekä direktiivien 2006/48/EY ja 2006/49/EY kumoamisesta.
luottolaitoslaki	Laki luottolaitostoiminnasta 610/2014
maksupalveludirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2015/2366, annettu 25 päivänä marraskuuta 2015, maksupalveluista sisämarkkinoilla, direktiivien 2002/65/EY, 2009/110/EY ja 2013/36/EU ja asetuksen (EU) N:o 1093/2010 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/64/EY kumoamisesta.
SEPA	Single Euro Payments Area

SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta
SWIFT	Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication
TARGET2	Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen aihe

Tutkimuksen aiheena on maksupalvelujen arvonlisäverotus. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten maksuliikkeeseen ja rahansiirtoon¹ liittyviä palveluja käsitellään arvonlisäverotuksessa osana rahoituspalvelujen verovapaussäännöksiä. Tarkoituksena on myös kategorisoida maksamiseen ja rahansiirtoon liittyviä palvelusuoritteita maksupalvelukäsitteiden avulla ja tutkia maksupalvelujen arvonlisäverotuksen haasteita ja yleisiä periaatteita.

Tutkimuksen keskiössä on arvonlisäverodirektiivin (2006/112/EY²) 135 artiklan maksuihin, tilisiirtoihin ja tileihin liittyvien palvelujen ja maksupalveludirektiivin käsitteiden vertailu. Tämän lisäksi tutkimuksessa käsitellään maksupalvelujen luonnetta osana arvonlisäverotuksen soveltamisalaa, sekä pohditaan maksupalvelujen kehitystä arvonlisäverotuksen kannalta. Tutkielmassa keskitytään Euroopan unionin oikeuteen ja tiettyjen palvelujen osalta myös Suomen kansalliseen oikeuteen.

Arvonlisäverodirektiivin 135 artiklassa määritellään verovapaaksi tietyt rahoituspalvelut, mutta käytettyjen käsitteiden monimuotoisuuden ja rahoituspalvelualan kehityksen takia niiden verokohtelu on tulkinnanvaraista. Rahoituspalvelualan kehitys kohdistuu erityisesti maksamiseen ja rahansiirtoon liittyviin palveluihin, kun sekä rahoitustoimialan yritykset, kuten luotto- ja rahoituslaitokset³, että muilla aloilla ydinliiketoimintaansa harjoittavat teknologiayritykset kehittävät kyseisiä palveluja.

¹ Rahansiirrolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa rahan siirtymistä osana maksutapahtumaa. Tilisiirto taas on maksupalvelu, jossa raha siirtyy tilijärjestelmien välillä.

² 1 Neuvoston direktiivi 2006/112/EY, annettu 28 päivänä marraskuuta 2006, yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä. Jäljempänä tähän direktiiviin viitataan käsitteellä arvonlisäverodirektiivi.

³ Luottolaitos on lain luottolaitostoiminnasta (610/2014) mukainen yritys, jolla on lupa luottolaitostoimintaan. Wuolijoen ja Hemmon (2010, s. 13) mukaan rahoituslaitokseksi kutsutaan muuta sellaista yhteisöä kuin luottolaitosta, joka harjoittaa pääasiallisena liiketoimenaan jotain luottolaitoslaissa määriteltyä liiketoimea.

Maksamiseen ja tilisiirtoihin liittyviä palveluja on vero-oikeudessa tutkittu osana arvonlisäverodirektiivin 135 artiklan verovapaiden rahoituspalvelujen määritelmää. Artiklan 135 1 kohdan d alakohdassa määritellään verovapaiksi ”liiketoimet, mukaan lukien välitys, jotka koskevat talletus- ja käyttötilejä, maksuja, tilisiirtoja, saamisia, shekkejä ja muita siirrettäviä asiakirjoja, lukuun ottamatta saamisten perimistä.” Lisäksi arvonlisäverodirektiivin 137 artiklan perusteella jäsenvaltiot voivat itse päättää tiettyjen rahoitusta koskevien liiketoimien arvonlisäverotuksesta.

Suomen kansallisessa oikeudessa verovapaus koskee arvonlisäverolain 42 §:n 4 kohdassa määriteltyä maksuliikettä. Käsitteenä maksuliikettä voidaan pitää laiveampana kuin arvonlisäverodirektiivin määritelmiä. Juridisena käsitteenä maksuliikettä käytetään myös lain luottolaitostoinnasta (610/2014⁴) 5 luvun 1 artiklassa, ja termi määriteltiin hallituksen esityksessä HE 295/1992, jossa maksuliikkeeksi katsottiin muun muassa maksujen välityspalvelut, maksuvälineiden liikkeeseenlasku ja hoitaminen, kuten luottokortit ja matkashekit.⁵

Direktiivin soveltamisen tulkinnanvaraisuus näkyy Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisuissa ja liittyy säädetyn arvonlisävero-oikeuden monikäsitteisyyteen. Arvonlisäverodirektiivin ja arvonlisälain määritelmät eivät ole verovapaiden rahoituspalvelujen osalta tyhjentäviä, jonka lisäksi on myös tarpeen pohtia, voidaanko maksuihin ja rahansiirtoon liittyviä palveluja ylipäättään pitää arvonlisäverotuksen soveltamisalaan kuuluvina palveluina. Maksamiseen liittyvien palvelusuoritteiden moninaisuus ja kehitys tekevät aiheen tutkimisesta mielenkiintoisen.

Rahoituspalveluja tarjoavat pääasiassa luottolaitokset ja rahoituslaitokset, joiden ydinliiketoiminta on yleensä arvonlisäverosta vapautettua. Luottolaitokset ja rahoituslaitokset tarjoavat myös erilaisia rahoituspalveluihin liitännäisiä palveluja, joiden arvonlisäverokohtelu on epäselvää. Lisäksi rahoitustoimialla toimivat yritykset ulkoistavat liitännäisiä palveluja muille yrityksille. Suuri osa palvelujen

⁴ Laki luottolaitostoinnasta (610/2014). Jäljempänä laista käytetään termiä luottolaitoslaki.

⁵ HE 295/1992 vp, 3. luku.

verokohtelun tulkinnanvaraisuudesta kohdistuu juuri kyseisten, ulkoistettujen tai alihankittujen palvelujen arvonlisäverotukseen. Markkinoilla on myös muita kuin luottolaitostoimintaa tai rahoituslaitostoimintaa harjoittavia yrityksiä, jotka tarjoavat maksamiseen ja rahansiirtoon liittyviä palveluja joko toisilleen tai muille yrityksille ja kuluttajille.

Maksupalveluista säädetään maksupalveludirektiivissä (2015/3266⁶) ja Suomen maksupalvelulaissa (290/2010) sekä osittain myös maksulaitoslaissa (297/2010). Maksupalveludirektiivin tavoitteena on tarkentaa ja yhtenäistää maksamiseen liittyvien palvelujen tarjoamista unionin sisämarkkinoilla sekä jäsenvaltioiden kesken, että jäsenvaltioiden ja kolmansien valtioiden välillä. Lisäksi maksupalveludirektiivin 1 liitteen säänneltyjen maksupalvelujen listaan liitettiin muun muassa erilliset tilitietopalvelut ja maksutoimeksiantopalvelut.

Maksupalvelujen tehtävänä on helpottaa rahansiirtoa taloudellisessa vaihdannassa. Raha siirtyy pankkien omien tilien välillä muutenkin kuin perinteisen vaihdannan yhteydessä, kun pankit tasaavat tilejään sekä toisten pankkien että valtioiden keskuspankkien kanssa.⁷

Etenkin vähittäismaksuihin⁸ liittyvät palvelut kehittyvät jatkuvasti, kun uusia maksamiseen liittyviä palveluja syntyy erilaisten digitaalisten järjestelmien ympärille, kuten mobiili- ja verkkomaksuihin. Välittömään rahansiirtoon⁹ perustuvien palvelujen arvioidaan siirtyvän nopeasti laajemmin erityisesti kuluttajakauppaan.¹⁰ Maksamiseen kehitettyjä palveluja kehittävät pankkien lisäksi nykyään muun muassa myös televiestintäyhtiöt, mobiililaitteiden

⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2015/2366, annettu 25 päivänä marraskuuta 2015, maksupalveluista sisämarkkinoilla. Jäljempänä tähän direktiiviin viitataan käsitteellä maksupalveludirektiivi.

⁷ Kokkola 2010, s. 40–41.

⁸ Vähittäismaksuilla tarkoitetaan kotitalouksille tai yrityksille suunnattuja maksuja, joita käsitellään vähittäismaksujärjestelmässä.

⁹ EKP 2018. Euroopan keskuspankki määrittelee välittömän maksun (instant payment) sähköisiin vähittäismaksuihin kuuluviksi ratkaisuksi, jotka käsitellään välittömästi ja toteutuvat sekunneissa.

¹⁰ Capgemini – BNP Paribas 2016, s. 12.

valmistajat ja kansainväliset mediayhtiöt.¹¹ Vaikka maksukorttien ja erilaisten verkko- ja mobiilimaksujen määrä ja rahallinen arvo ovat kansainvälisesti suuressa kasvussa, käteisellä maksamisen arvioidaan olevan myös lähitulevaisuuden trendi.¹²

1.2 Tutkimusongelma, keskeiset kysymykset ja raja

Tutkimusongelmana on maksuihin ja rahansiirtoon liittyvien palvelujen arvonlisäverokohtelu. Tarkoituksena on selvittää, minkälaiset maksupalvelut tulisi luokitella verovapaiksi rahoituspalveluiksi, ja mitkä ovat ne tekijät, jotka vaikuttavat maksuihin ja rahansiirtoon liittyvien palvelujen verokohteluun.

Keskeisinä kysymyksinä tutkielmassa on

1. Miten maksamiseen ja rahansiirtoon liittyvät palvelut määritellään arvonlisäverotuksessa?
2. Miten maksamiseen ja rahansiirtoon liittyvät palvelut määritellään vero-oikeuden ulkopuolisessa oikeudessa?
3. Kuinka maksupalveludirektiivin mukaiset palvelut soveltuvat arvonlisäverodirektiivin 135 artiklan d) alakohdassa mainittujen palvelujen piiriin?
4. Miten muuttuvat maksamisen ja rahansiirron käytännöt vaikuttavat palvelujen arvonlisäverotuksen määrittelyyn, ja miten uusia maksamiseen liittyviä palveluja tulisi tulkita arvonlisäverotuksen kannalta?

Tutkimus rajoittuu käsittelemään arvonlisäverodirektiivin 135 artiklan verovapaita rahoituspalvelujen ja Suomen arvonlisäverolain (1501/1993) käsitteitä. Tämän lisäksi tutkimuksessa käsitellään maksupalveludirektiiviä ja siitä implementoitua maksupalvelulakia (290/2010) ja maksulaitoslakia (297/2010).

Tutkielmassa perinteiset rahoituspalvelut, kuten luottojen myöntäminen, talletusten vastaanotto ja hallinnointi sekä arvopaperikaupankäynti, on jätetty yksityiskohtaisemman tarkastelun ulkopuolelle, ja niitä käsitellään lähinnä

¹¹ EY 2016, s. 6.

¹² Capgemini – BNP Paribas 2016, s. 10–11.

vertailun vuoksi, pohdittaessa maksamiseen ja rahansiirtoon liittyvien palvelujen arvonlisäverotusta.

Tutkimuksessa keskitytään vähittäismaksuihin liittyviin palveluihin, jonka lisäksi käsitellään myös tukkumaksuihin liittyvää maksuvälitystä. Koska suurin osa maksupalveluista liittyy tilisiirtoihin, tutkimuksessa ei tarkemmin käsitellä käteisen käyttöön liittyviä maksupalveluja, kuten pankkiautomaattien veloittamia rahannostokuluja tai rahankuljetukseen liittyviä palveluja.¹³ Tämän lisäksi tutkimuksesta on rajattu pois yritysten toistuvasuoritteiset maksupalvelut, kuten reskontratietojen käsittely, palkanmaksu ja kirjanpitoon liittyvät palvelut.¹⁴ Tutkimuksessa ei myöskään käydä rahoituspalvelujen arvonlisäverotuksen laskemiseen kehitettyjä malleja tai teorioita. Tutkimus painottuu unionin oikeuden tulkintaan, ja Suomen oikeuskäytäntö on tutkimuksessa avustavassa roolissa.

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksessa keskitytään ensin maksamiseen ja rahansiirtoon liittyvien palvelujen määrittelyyn hyödyntäen vero-oikeuden ulkopuolisia määritelmiä. Toisessa luvussa tarkastellaan maksamista ja maksujärjestelmiä Euroopan unionin alueella ja käydään läpi maksupalveludirektiivin käsitteitä. Tämän lisäksi toisessa luvussa käsitellään maksutapahtuman rakennetta erilaisissa yhteyksissä sekä rahoituslaitosten että kolmansien osapuolien tarjoamina. Tämä antaa pohjan seuraavissa luvuissa määritellyille palveluille ja vero-oikeuden määritelmille.

Kolmannessa luvussa käydään yleisesti läpi rahoituspalvelujen arvonlisäverotusta ja tarkastellaan rahoituspalvelujen arvonlisäverotuksen yleisiä periaatteita. Luvussa pyritään antamaan lukijalle kokonaiskuva rahoituspalvelujen arvonlisäverotusta koskevasta oikeuskirjallisuudesta. Lisäksi luvussa pohditaan teoriatasolla rahoituspalvelujen ja maksupalvelujen

¹³ Käteismaksuihin liittyvät liiketoimet, kuten valuutan välitys ja liikkeeseenlasku ovat vapautettu arvonlisäverodirektiivin 135 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaan verosta. Rahanhuoltoon liittyvistä palveluista, ks. esim. KHO 17.12.2001 T 3136.

¹⁴ Kts. esim. Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 671. Tällaiset palvelut liittynevät talletus- ja käyttötileihin, mutta niiden yksityiskohtainen tarkastelu vaatisi laajempaa tutkimusta.

arvonlisäverotusta sekä rahoitustoimialalle tyypillistä palvelujen ulkoistamista ja alihankintaa.

Neljännessä luvussa käsitellään maksamiseen, tilisiirtoihin ja tileihin liittyvien palvelujen arvonlisäverotuksen oikeuskäytäntöä. Kategorisoinnissa on käytetty hyödyksi arvonlisäverodirektiivin 135 artiklan 1 kohdan d alakohdan määritelmiä. Selkeyden vuoksi luvussa käytetään hyödyksi oikeuskäytännöstä johdettuja kokoavia päätelmiä.

Viidennessä luvussa käydään läpi maksamiseen liittyvien palvelujen kehitystä sekä muuttunutta maksupalvelulainsäädäntöä, jonka mahdollistamia palvelusuoritteita peilataan voimassaolevaan oikeuskäytäntöön. Kuudennessa luvussa käsitellään tutkimuksen aiheista ja sen tavoitteista tehdyt johtopäätökset, ja viimeiseksi käsitellään maksupalvelujen arvonlisäverotusta kokoavasti.

1.4 Tutkimusmetodit ja käytetty lähdeaineisto

Tutkimuksen metodina on oikeusdogmatiikka eli lainoppi. Lainoppi on voimassaolevan oikeuden tulkintaa. Aarnion mukaan lainopilla on kaksi eri tehtävää, jotka ovat oikeussäännösten sisällön tulkinta ja niiden ajateltu soveltaminen, sekä oikeusjärjestelmän systematisointi.¹⁵ Laakson mukaan lainopin tulkinnallinen tehtävä ulottuu laajasti oikeusmateriaaliin, ja lain tulkintaan vaikuttaa paljon se, millaisessa asussa laki kirjoitettu. Lainsäädäntötekniikassa käytetään usein joko imperatiivista tai indikatiivimuotoista ilmaisutapaa.¹⁶ Lainopin tulkintaongelmiin kuuluu lain tulkinnanvaraisuuden epävarmuus. Tulkinnalliset ongelmat voidaan jakaa syntaktisiin ongelmiin (kielen rakenne), loogisiin ongelmiin (normijärjestelmän sisäinen ristiriita) ja semanttisiin ongelmiin (merkityssisällön epäselvyys).¹⁷ Tutkimuksessa keskitytään erityisesti arvonlisäverotuksen semanttisiin ongelmiin.

¹⁵ Aarnio 1978, s. 52–53.

¹⁶ Laakso 2012, s. 327.

¹⁷ Laakso 2012, s. 328. Laakson (2012, s. 331–335) mukaan lain tulkintaa vaikeuttaa toisaalta tulkinnallinen epävarmuus tietyn termin tarkoituksesta ja toisaalta lain aukollisuus. Nykymaailman muutos aiheuttaa paineita lainsäätäjälle jättää pykäliin tulkinnanvaraa, sillä

Tulkinnanvaraisuuden lisäksi epävarmuutta juridisista teksteistä syntyy silloin, kun laissa on aukko, eli asiaa ei ole lailla säännelty. Tähän liittyy myös tuomioistuinten ratkaisupakko. Oikeusjärjestykseen sisältyvä oikeusturvaodotus edellyttää asianmukaisesti vireille laitetun kysymyksen ratkaisua.¹⁸

Epävarmuustilanteissa lain merkityssisältöä pyritään muodostamaan käyttämällä apuna muiden oikeuslähteiden informaatioita ja soveltamalla laintulkinnan tekniikoita, standardeja ja tulkintaperiaatteita. Keskeisin laintulkintastandardi, niin sanottu objektiivisen laintulkinnan teoria, pohjautuu lain tarkkaan sanamuotoon ja sen mukaiseen tulkintaan. Sanamuodon mukaisessa tulkinnassa itse tulkintaa ei tarvita, vaan lain sanamuoto antaa yksiselitteisen tulkinnan. Jos objektiivinen laintulkinta ei ole mahdollinen, Laakson mukaan ratkaisujen määrittämisessä voidaan käyttää apuna semanttista tulkintaa, joka on kirjoitetun lain merkitysten tulkintaa. Tällöin tulkintaan käytetään erilaisia tulkintamalleja, joista mainittavia ovat analoginen tulkinta ja vastakohtaispäätely. Analogiassa kyse on tietyn oikeustapauksen vertailusta samanlaisiin oikeustapauksiin. Vastakohtapäätelyssä kyse on vastakohtaisten oikeustapausten vertailusta.¹⁹

Vero-oikeutta koskevassa oikeuskäytännössä lain tulkinta korostuu, sillä verolait ovat usein epätäydellisiä. Tämä aiheutuu vero-oikeutta koskevista asiantiloista, jotka ovat hyvin moninaisia. Toisekseen todennäköisyys tietyille asiantiloille voi olla niin pieni, ettei sitä kannata ottaa huomioon verolakia säädettäessä. Lisäksi ongelmat liittyvät kielen epätäydellisyyteen.²⁰ Verotuksen dynaamisuus ja säädetyn vero-oikeuden moninaisuus tuovat lisää haastavuutta verolakien tulkinnalle.²¹ Säännökset ovat myös itsessään monimutkaisia.²² Verolain

muuttuvat tilanteet vaativat lainsäätäjiltä joustavuutta, joka korostuu erityisesti verolakeja tulkittaessa. Tulkinnanvaraisuuden takia oikeusnormin sisältöä ei voida johtaa tyhjentävästi arkikielestä.

¹⁸ Laakso 2012, s. 335.

¹⁹ Laakso 2012, s. 329.

²⁰ Määttä 2014, s. 37.

²¹ Määttä 2014, s. 37.

²² Määttä 2014, s. 56.

tulkinnassa tärkeimpänä asiana on lain sanamuoto ²³, mutta erityisesti unioninoikeudessa korostuu myös vero-oikeuden teleologinen tulkinta. ²⁴

Aarnion mukaan oikeusjärjestelmän systematisoinnissa kyse on oikeuslähteiden kategorisoinnista. Aarnio jakaa oikeuslähteet vahvasti velvoittaviin, heikosti velvoittaviin ja sallittuihin oikeuslähteisiin niiden painoarvon perusteella. Aarnion mukaan vahvasti velvoittavat oikeuslähteet ovat sellaisia, joiden sivuuttamisesta seuraa sanktio. Heikosti velvoittavat oikeuslähteet ovat sellaisia, joiden sivuuttamisen myötä on todennäköistä, että tuomarin päätös muuttuu ylemmissä oikeusasteissa. Sallitut oikeuslähteet taas ovat luonteeltaan lähinnä luonteeltaan argumentaatioita vahvistavia. ²⁵

Unioninoikeudella on lähtökohtaisesti verolakeja tulkittaessa ohittamaton painoarvo. Näin ollen unioninoikeuden direktiivien ja asetusten vaatimukset asettavat rajat kansallisten tuomioistuinten tulkinnalle²⁶. Verolakeja tulkittaessa tärkeimpiä oikeuslähteitä kansallisella tasolla ovat korkeimman hallinto-oikeuden julkaistut ratkaisut.²⁷ Tuomioita ratkaistaessa direktiiveillä on laaja painoarvo. SEUT²⁸:n 4.3 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on kansallisten veroviranomaisten ja tuomioistuinten on oltava soveltamatta verolakia, jos se on ristiriidassa unioninoikeuden kanssa.²⁹

Tässä tutkimuksessa keskeisenä lähdeaineistona ovat unioninoikeuden direktiivit, erityisesti arvonlisäverodirektiivi ja maksupalveludirektiivi. Tavoitteena on oikeustapausten systematisoinnin ja analogisen päättelyn avulla löytää oikeuskäytännöstä sellaisia yhtäläisyyksiä, joiden perusteella voimassaolevaa arvonlisäverolainsäädäntöä voitaisiin tulkita yleisemmällä tasolla.

Tutkimuksessa keskitytään arvonlisäverodirektiivin tulkintaa koskevien Euroopan unionin tuomioistuimen antamien ratkaisujen hyödyntämiseen maksamista ja

²³ Määttä 2014, s. 65.

²⁴ Henkow 2007, s. 19–20.

²⁵ Aarnio 1978, s. 220–221.

²⁶ Määttä 2014, s. 183.

²⁷ Määttä 2014, s. 229.

²⁸ Sopimus Euroopan unionin toiminnasta.

²⁹ Määttä 2014, s. 183.

tilisiirtoja koskevien palvelusuoritteiden arvonlisäverotusta tulkittaessa. Lisäksi tutkimuksessa lähdeaineistona käytetään korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuja sekä oikeuskirjallisuutta. Vero-oikeuden ulkopuolisia lähteitä ovat maksupalveluihin kohdistuva unioninoikeudellinen sääntely, luottolaitosdirektiivi (2013/36/EU³⁰) sekä Suomen maksupalvelulainsäädäntö sekä finanssioikeutta koskeva kirjallisuus.

³⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/36/EU oikeudesta harjoittaa luottolaitostoimintaa ja luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten vakavaraisuusvalvonnasta. Jäljempänä tähän direktiiviin viitataan käsitteellä luottolaitosdirektiivi.

2. MAKSUT, TILISIIRROT JA MAKSUPALVELUT

2.1 Rahoitusmarkkinoiden toimijat

Kuluttaja- ja tuotantomarkkinoiden ohella kehittyneet rahoitusmarkkinat ovat oleellinen osa markkinataloutta. Rahoitusmarkkinoiden ydintoimintona pidetään rahoituksen välitystä, jolla tarkoitetaan rahoitusmarkkinoilla toimivien yritysten suorittamaa talletuksien vastaanottoa yleisöltä ja luottojen myöntämistä eteenpäin niitä tarvitseville talouden toimijoille.³¹ Rahoitusmarkkinoiden tehtäviä toteuttavat pääasiassa pankit ja muut luottolaitokset³², jotka ovat myös ensisijaisia rahoituspalvelujen³³ tarjoajia. Pankkien tehtäviin kuuluu olennaisesti myös maksujen välitys ja maksuliike, joiden tarkoituksena on rahan siirtyminen luotettavasti ja tehokkaasti osapuolelta toiselle.³⁴

Pankkien ja muiden luottolaitosten lisäksi rahoitusmarkkinoilla toimii paljon muitakin yrityksiä, jotka tarjoavat palveluja maksujen ja rahansiirron eri vaiheisiin joko yhteistyössä pankkien kanssa tai pankkien kilpailijana. Tällaisia yrityksiä ovat esimerkiksi rahoituslaitokset, luottokorttiyhtiöt ja maksulaitokset.³⁵

Vastikkeelliset liiketoimet, pois lukien vaihtokauppa, koostuvat hyödykkeen luovutuksesta ja tätä vastaavasta vastikkeellisesta rahan siirrosta eli maksusta. Rahasiirto liiketoimen osapuolien välillä tapahtuu käteismaksuna tai tilisiirtona. Maksu voidaan määritellä tämän periaatteen mukaan velvoitteen täyttämiseksi

³¹ Kontkanen 2015, s. 11–12. Pankkien päätehtäviin kuuluvat Kontkasen mukaan myös riskienhallintaan liittyvät palvelut.

³² Henkow 2008, s. 25.

³³ Kontkanen (2015) käyttää rahoituspalvelujen termiä kattamaan kaikki rahoitustoimialan palvelut. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen EY/184/2005 2. liitteen mukaan rahoituspalveluja ovat pankkien ja muiden rahoituslaitosten rahoituksen välitys ja sitä palveleva toiminta, lukuun ottamatta vakuutus- ja eläkepalveluja.

³⁴ Kontkanen 2015, s. 11–12.

³⁵ Maksulaitos on erillisellä maksulaitostoimiluvalla toimiva maksupalveluja tarjoava yhteisö. Maksulaitostoimiluvan hakemisesta säädetään maksupalveludirektiivin 5 artiklassa ja Suomen maksulaitoslain 2 luvussa. Suomalaisia maksulaitostoimiluvalla toimivia yrityksiä ovat esimerkiksi yritystilipalveluja tarjoava Holvi Payment Services Oy ja joukkorahoitus- ja vertaislainapalveluja tarjoava Fellow Finance Oyj.

suoritettavana varojen siirtona maksajalta maksun saajalle.³⁶ Tilisiirrot tapahtuvat pankkien välisten tilijärjestelmien kautta.

2.2 Maksujärjestelmät

Vaikka pankit kilpailevat keskenään rahoituspalvelujen tarjoajina, niiden tulee ylläpitää rahoitusmarkkinoiden infrastruktuuria yhteisillä ja monenkeskisillä järjestelmillä ja järjestelyillä.³⁷ Maksamiseen liittyviä sopimuksia, instituutioita ja infrastruktuuria kutsutaan yleisesti maksujärjestelmiksi.

Maksupalveludirektiivin 4 artiklan mukaan maksujärjestelmällä tarkoitetaan ”varojensiirtojärjestelmää, jossa on viralliset ja vakioidut järjestelyt ja yhteiset säännöt maksutapahtumien käsittelyä, selvitystä ja/tai katteensiirtoa varten.” Maksujärjestelmillä edistetään siis sähköisinä maksuina tapahtuvien liiketoimien tehokkuutta ja luodaan yhteisiä standardeja etenkin kansainväliselle maksuliikenteelle.³⁸ Suomen pankin määritelmän mukaan maksujärjestelmillä tarkoitetaan yleisesti kaikkia niitä instituutioita, instrumentteja, järjestelmiä ja sopimuksia, jotka helpottavat rahan kiertoa taloudessa valtion alueella tai yhteisvaluutan käyttöalueella.³⁹ Nykymuotoisissa maksujärjestelmissä pankkien tehtävänä ovat maksujen käsittelyyn liittyvät tehtävät, kuten maksuselvitysten tekeminen (*clearing*), katteensiirtojen toteuttaminen (*settlement*), sekä maksuinstrumenttien hallinnointi ja liikkeeseenlasku.⁴⁰ Maksujen välittämisen lisäksi luottolaitokset pitävät kirjaa vastaanotetuista talletuksista, myönnetystä rahoituksesta, eri toimijoiden varallisuudesta ja varallisuuden muutoksista omilla tilijärjestelmillään.⁴¹

³⁶ Kokkola 2010, s. 25.

³⁷ Kokkola 2010, s. 20.

³⁸ Kontkanen 2015, s. 200–203. Tilisiirroissa ja maksujen välityksessä ei kuitenkaan ole kyse minkään konkreettisen asian siirtymisestä, vaan kyse on käytännössä tietojenkäsittelystä ja informaation välityksestä osapuolten välillä.

³⁹ Kokkola 2010, s. 25.

⁴⁰ Kokkola 2010, s. 25.

⁴¹ Henkow 2007, s. 25.

2.3 Tukkumaksut ja vähittäismaksut

Maksut ja maksujärjestelmät luokitellaan maksun arvon ja osapuolten oikeudellisen luonteen perusteella suuriarvoisiin maksuihin eli tukkumaksuihin ja vähittäismaksuihin. Tukkumaksut ovat maksuja, jotka ovat arvoltaan suuria mutta määrällisesti vähäisiä. Tukkumaksut ovat tarkkaan ajoitettuja ja järjesteltyjä, ja rahoituslaitosten tulee prosessoida ne ennalta määrättynä päivänä tai tiettyyn kellonaikaan.⁴² Maksupalveludirektiivin 2 artiklan 18 kohdan määritelmän mukaisesti suurten maksujen järjestelmillä tarkoitetaan maksujärjestelmiä, jotka on suunniteltu kiireellisiin ja suuriin maksujen käsittelyyn, selvittämiseen ja suorittamiseen.⁴³ Suurin osa tukkumaksuista tapahtuu rahoituslaitosten välillä, ja niitä käytetään myös pankkien ja keskuspankkien väliseen rahansiirtoon.⁴⁴ Euroopan alueella tärkein ja suurin maksujärjestelmä on TARGET2⁴⁵, joka on eurojärjestelmän ylläpitämä reaaliaikainen bruttomaksujärjestelmä. Myös vähittäismaksujärjestelmissä toteutuvat katteiden siirrot eri tilien välillä toteutetaan usein TARGET2:ssa. Muita suurten maksujen järjestelmiä ovat eurooppalainen EURO1 ja globaalisti toimiva Continuous Linked Settlement eli CLS.⁴⁶

Vähittäismaksut ovat muiden kuin luottolaitosten välisiä maksuja, kuten kotitalouksille ja yrityksille suunnattuja maksuja. Vähittäismaksujärjestelmät on suunniteltu rahalliselta arvoltaan pienille maksuille, joita käsitellään suuria määriä. Vähittäismaksujen prosessointi ei ole yhtä aikarajoitettua kuin tukkumaksuja käsiteltäessä.⁴⁷ Vähittäismaksujärjestelmissä käsitellään esimerkiksi tavallisia pankkisiirtoja ja korttimaksuja. Suomen kannalta merkittävin vähittäismaksamiseen liittyvä maksujärjestelmä on STEP2-järjestelmä, jonka

⁴² Kokkola 2010, s. 27.

⁴³ Tukkumaksut eivät itsessään kuulu maksupalveludirektiivin soveltamisalaan, vaan niistä säädetään luottolaitosdirektiivissä ja luottolaitoslaissa. Niitä koskevat palvelut voitaneen kuitenkin yhtä lailla lukea rahoituspalveluiksi.

⁴⁴ Kokkola 2010, s. 48.

⁴⁵ EKP 2018: Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer System.

⁴⁶ Kokkola 2010, s. 49.

⁴⁷ Kokkola 2010, s. 27.

kautta Suomessa toimivat pankit välittävät maksuja euroalueella SEPA⁴⁸-maksuina. STEP2-järjestelmä suorittaa pankkien väliset maksuselvitykset ja laskee lähtevien ja saapuvien maksujen perusteella pankeille saamis- ja velkaposition. Maksuselvitysten perusteella järjestelmä muodostaa katteensiirrot, jotka toteutetaan pankkien välisinä tukkumaksuina TARGET2:ssa.⁴⁹

Tukku- ja vähittäismaksujen lisäksi käytetään myös kaupallisten maksujen käsitettä, jolla tarkoitetaan yritysten välisiä suhteellisen isoja rahansiirtoja, jotka ovat luonteeltaan enemmän tukkumaksuja kuin vähittäismaksuja muistuttavia.⁵⁰

2.4 Maksuinstrumentit eli maksuvälineet

Maksuvälineellä tai maksuinstrumentilla tarkoitetaan maksupalveludirektiivin 2 artiklan 14 kohdan määritelmän mukaan ”henkilökohtaista laitetta ja/tai menettelytapoja, joista maksupalvelunkäyttäjä ja -tarjoaja ovat sopineet keskenään ja joita käytetään maksutoimeksiannon antamiseen”. Kyseistä määritelmää käytetään myös maksupalvelulain (2010/290) 8 pykälässä. Maksuvälineet voidaan jakaa käteismaksuinstrumentteihin ja muihin kuin käteismaksuinstrumentteihin.

Käteismaksuinstrumentteja, kuten seteleitä ja kolikoita, käytetään päivittäisessä vaihdannassa. Maksuvälineenä käteismaksu on välitön ja perustuu säädeltyyn valuutan nimellisarvoon. Käteismaksut ovat anonyymejä eivätkä tavallisesti vaadi maksun erillistä prosessointia tai vahvistamista, poikkeuksena suuriarvoisten käteismaksujen käsittely osana rahanpesun ja harmaan talouden torjuntaa.⁵¹

Muut kuin käteismaksuinstrumentit perustuvat valtuutettuun rahansiirtoon pankkien tilijärjestelmien välillä. Muuna kuin käteismaksuna tapahuvassa rahansiirrossa maksaja antaa pankilleen valtuuden siirtää rahaa tililtään maksun vastaanottajan tilille, tai maksun vastaanottaja ohjaa pankkinsa perimään varat maksajan tililtä.⁵²

⁴⁸ Single Euro Payments Area eli yhtenäinen euromaksualue.

⁴⁹ Suomen pankki 2018.

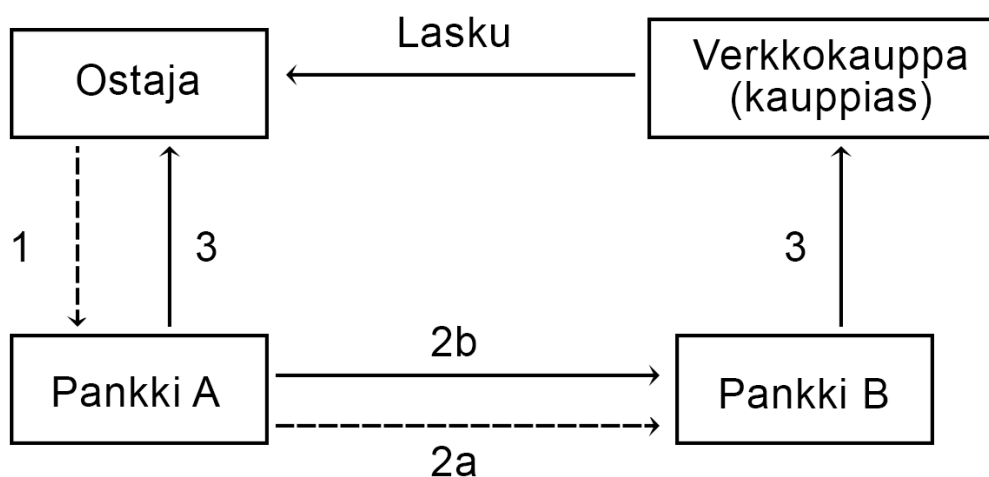
⁵⁰ Kokkola 2010, s. 27.

⁵¹ Kokkola 2010, s. 28.

⁵² Kokkola 2010, s. 29.

Muut kuin käteismaksuinstrumentit voidaan vielä jaotella paperisiin tai sähköisiin maksuinstrumentteihin sekä toimintaperiaatteensa mukaan hyvitys- ja veloituserusteisiin maksuinstrumentteihin riippuen siitä, kumpi kaupankäynnin osapuolista käynnistää maksutapahtuman.

KUVA 1. Hyvityserusteinen maksuinstrumentti: Maksaminen verkkokaupassa tilisiirrolla.⁵³

1. Maksu käynnistyy, kun ostaja maksaa ostoksensa Pankin A verkkopankkipalvelussa. Pankki A saa ostajalta maksutapahtumasta vaadittuja tietoja, kuten maksun määrän, maksun saajan tilinumeron ja maksun saajan pankin tiedot.

2a. Maksuinstrumentin käytön perusteella maksun tiedot välittyvät pankilta A pankille B.

2b. Maksu siirtyy ostajan pankkitililtä kauppiaan pankkitilille.

3. Ostaja ja kauppias saavat tiedon rahojen siirtymisestä (Esimerkiksi tiliotteella)

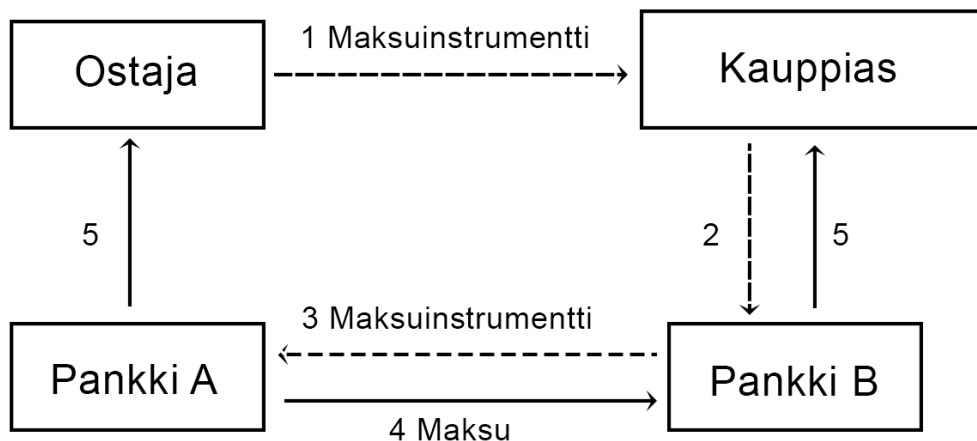
Hyvityserusteista maksuinstrumenttia käytettäessä ostaja käynnistää maksutapahtuman tekemisen. Maksaja antaa maksuinstrumenttia käyttämällä valtuutuksen veloittaa tiliään.⁵⁴ Ostaja ikään kuin "hyvittää" oma-aloitteisesti hyödykkeen hinnan myyjälle. Hyvityserusteisia maksuinstrumentteja ovat

⁵³ Kokkola 2010, s. 29.

⁵⁴ Kokkola 2010, s. 30.

esimerkiksi perinteiset pankkisiirrot tai verkkokaupan tunnuslukujen käyttö maksamiseen.

Kuva 2: Veloitusperusteinen maksuinstrumentti: Maksukortin käyttäminen kaupassa.

1. Maksu käynnistyy, kun ostaja valtuuttaa maksukortilla kauppiaan perimään maksun.

2. Kauppias lähettää veloitusvaltuutuksen pankilleen maksun perimistä varten.

3. Kauppiaan pankki lähettää ostajan pankille tiedon maksusta.

4. Maksu siirtyy ostajan pankkitililtä kauppiaan pankkitilille.

5. Ostaja ja kauppias saavat tiedon rahojen siirtymisestä (esimerkiksi tiliotteella)

Veloitusperusteisissa maksuinstrumenteissa maksun saaja käynnistää maksutapahtuman ohjeistamalla pankkia rahan perimiseen. Kun kuluttaja maksaa myymälässä maksukortilla, kortin tiedot ja maksu välittyvät maksun vastaanottajalle.⁵⁵ Veloitusperusteisia maksuinstrumentteja ovat esimerkiksi maksukortit ja suoraveloitukset.

⁵⁵ Kokkola 2010, s. 30.

2.5 Maksupalvelun määrittely

2.5.1 Maksupalvelujen oikeudellinen sääntely

Maksamiseen liittyville palveluille on useita erilaisia vero-oikeuden ulkopuolisia määritelmiä. Vähittäismaksupalvelut määritellään kattavimmin maksupalveludirektiivissä. Maksupalveludirektiivin johdannon 23 kohdan mukaan direktiivi koskee muita kuin käteismaksuun käytettäviä vähittäismaksupalveluja.

Maksupalveludirektiivin 1. liitteen mukaisen määritelmän mukaan maksupalveluja ovat:

1. Palvelut, joiden avulla käteinen raha talletetaan maksutilille sekä kaikki maksutilin hoitamisen edellyttämät operaatiot,
2. Palvelut, joiden avulla käteinen raha nostetaan maksutililtä sekä kaikki maksutilin hoitamisen edellyttämät operaatiot ,
3. Maksutapahtumien toteuttaminen, mukaan lukien varojen siirto käyttäjän maksupalveluntarjoajan tai jonkin muun maksupalveluntarjoajan ylläpitämälle maksutilille:
 - a) suoraveloitusten toteuttaminen, mukaan lukien kertaluonteiset suoraveloitukset,
 - b) maksutapahtumien toteuttaminen maksukortilla tai vastaavalla maksuvälineellä tai laitteella,
 - c) tilisiirtojen toteuttaminen, mukaan lukien toistuvaissuoritukset,
4. Maksutapahtumien toteuttaminen, kun varojen katteena on maksupalvelunkäyttäjän luottosopimus:
 - a) suoraveloitusten toteuttaminen, mukaan lukien kertaluonteiset suoraveloitukset,
 - b) maksutapahtumien toteuttaminen maksukortilla tai vastaavalla maksuvälineellä tai laitteella,
 - c) tilisiirtojen toteuttaminen, mukaan lukien toistuvaissuoritukset,

5. Maksuvälineiden liikkeeseenlasku ja/tai maksutapahtumien vastaanottaminen,
6. Rahansiirrot⁵⁶,
7. Maksutoimeksiantopalvelut, sekä
8. Tilitietopalvelut

Maksupalveludirektiivin 3 artiklan mukaan säännöksiä ei sovelleta yksipuolisiin maksun välityspalveluihin eikä suurien maksujen järjestelmissä prosessoitaviin selvitysmaksutapahtumiin, eikä maksupalvelujen tarjoamista tukeviin palveluihin, kuten teknisten palveluntarjoajien tarjoamiin tietojenkäsittelypalveluihin, henkilötietopalveluihin tai päätelaitteiden tarjoamiseen ja ylläpitämiseen. Maksupalveluja koskevaa oikeudellista kehitystä on täydentää Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi kuluttajan oikeuksista (2011/83/EU⁵⁷), jonka 19 artiklassa säädetään vähittäiskauppioiden rajoituksista veloittaa asiakkailtaan ylimääräisiä maksuja tiettyjen maksuvälineiden käytöstä. Suomen maksupalvelulain 1 artiklaan on pitkälti implementoitu maksupalveludirektiivin palvelujen määritelmä.

Finanssivalvonnan määritelmän mukaan palvelu on maksupalvelu, kun maksajan ja maksunsaajan välissä toimiva palveluntarjoaja siirtää varoja osapuolten välillä heiltä saamansa toimeksiannon perusteella. Tällainen varojen siirto voi perustua sekä ostotapahtumaan tai omiin tilisiirtoihin. Finanssivalvonnan mukaan maksutilien välillä tehtävät tilisiirrot, maksukorttistokset, suoramaksut,

⁵⁶ Rahansiirto on direktiivin mukaan erillinen maksupalvelu, "jossa maksajalta vastaanotetaan varoja ilman maksutilin perustamista maksajan tai maksunsaajan nimiin ja jonka yksinomaisena tarkoituksena on siirtää vastaava määrä maksunsaajalle tai muulle maksunsaajan puolesta toimivalle maksupalveluntarjoajalle ja/tai jossa varat vastaanotetaan maksunsaajan puolesta ja asetetaan tämän käyttöön". Käsitteiden selkeyttämisen vuoksi tässä tutkimuksessa rahansiirrolla tarkoitetaan rahan siirtymistä yleisesti.

⁵⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/83/EU, annettu 25 päivänä lokakuuta 2011, kuluttajan oikeuksista, neuvoston direktiivin 93/13/ETY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 1999/44/EY muuttamisesta sekä neuvoston direktiivin 85/577/ETY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 97/7/EY kumoamisesta.

matkapuhelimella tehdyt maksut ja rahanvälitys (*money remittance*)⁵⁸ ovat kaikki luokiteltavissa maksupalveluiksi.⁵⁹

2.5.2 Maksupalveluja tarjoavat yritykset

Maksupalveludirektiivin määrittelyn mukaisia maksupalveluja voivat tarjota luottolaitostointia harjoittavat yritykset, rahoituslaitokset ja erilliset maksulaitokset. Maksulaitoksella tarkoitetaan erillisellä maksulaitostointiluvalla toimivaa yhteisöä.⁶⁰ Talletusten vastaanotto ja hallinnointi ovat maksulaitoksilta kiellettyä.⁶¹ Maksupalveludirektiivin johdannon 49 kohdan mukaan, kun maksulaitos tarjoaa maksupalveluja luottolaitoksen kanssa yhteistyössä, luottolaitoksen on annettava maksulaitokselle oikeus ja tiedot maksupalvelun kohteesta ja siihen vaikuttavista seikoista.

Maksupalveludirektiivin ulkopuolisista määritelmistä esimerkiksi Euroopan unionin tilastollisessa toimialaluokituksessa rahoitustoimintaan sisältyvä rahoituksen välitys ja rahoituksen välitystä palveleva toiminta⁶² voivat molemmat sisältää maksamiseen liittyviä palveluja.

Maksupalveluja voivat tarjota siis sekä luottolaitokset, rahoituslaitokset, että maksulaitokset. Sääntelyn ulkopuolisia maksamiseen liittyviä palveluja ovat muun muassa maksuliikenteeseen liittyvät tietojenkäsittelypalvelut sekä mainittujen yhteisöjen ulkoistamat maksamiseen liittyvät palvelut. Lisäksi myös muut yritykset voivat tarjota maksamiseen liittyviä palveluja ostotapahtuman yhteydessä, kuten luotonantoa.

⁵⁸ Rahanvälityspalveluja tarjoavia yrityksiä ovat esimerkiksi Forex ja MoneyGram.

⁵⁹ Finanssivalvonta 2018a.

⁶⁰ Maksupalveluntarjoajia ovat maksupalveludirektiivin 1 artiklan mukaan luottolaitokset, sähköisen rahan liikkeeseenlaskijat, postisiirtolaitokset, maksupalveludirektiivin määritelmän mukaiset maksulaitokset, Euroopan keskuspankki ja kansalliset keskuspankit sekä jäsenvaltioiden viranomaiset.

⁶¹ Maksupalveludirektiivin 18 artikla: "3. Varat, joita maksulaitokset vastaanottavat maksupalvelunkäyttäjiltä maksupalvelujen tarjoamista varten, eivät ole direktiivin 2013/36/EU 9 artiklassa tarkoitettuja talletuksia tai muita takaisin maksettavia varoja eivätkä direktiivin 2009/110/EY 2 artiklan 2 alakohdassa määriteltyä sähköistä rahaa."

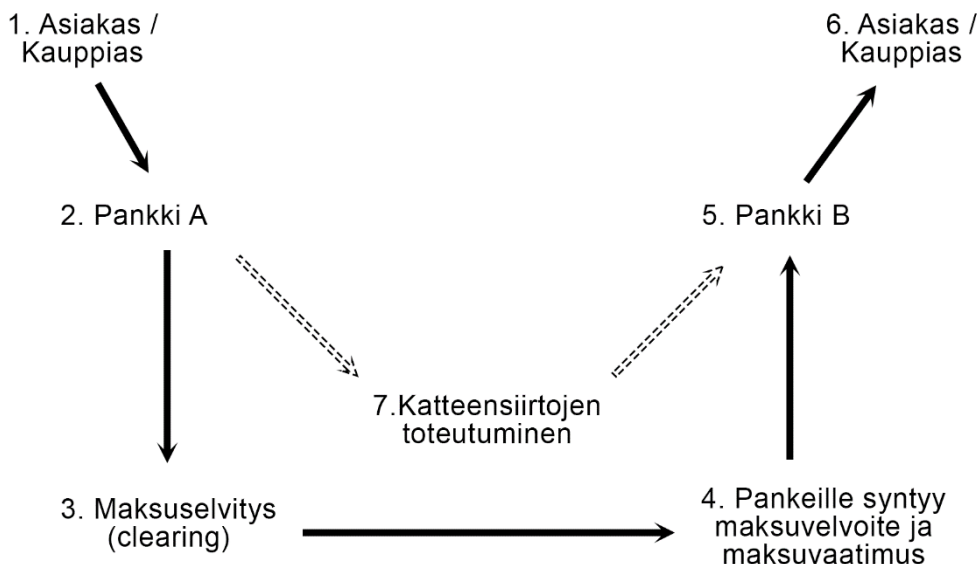
⁶² Eurostat 1997, Rahoitustoiminta 65 ja 67.

2.6 Maksupalvelun tekninen toteutuminen

2.6.1 Maksutapahtuma tilisiirtona pankkitilien välillä

Kun maksu suoritetaan kaupanteon yhteydessä tilisiirrolla, maksu lähetetään käsiteltäväksi maksujärjestelmään. Jos sekä maksajan että maksunsaajan käyttävät saman rahoituslaitoksen hallinnoimia tilejä, maksu voidaan käsitellä rahoituslaitoksen sisäisenä tilikirjauksena.⁶³ Jos osapuolten rahat ovat eri pankkien tileillä, raha siirtyy pankkien välillä joko kahden pankkien välisen erityisen sopimusjärjestelyn perusteella tai monenkeskisen maksujärjestelmän kautta.

Kuva 3: Tilisiirto maksujärjestelmässä.⁶⁴

1. Maksutapahtuman käynnistävä osapuoli lähettää maksusta tiedon pankille.

2. Pankki luo maksusta maksumäärittelyn ja lähettää sen käsiteltäväksi maksujärjestelmään.

3. Maksu vahvistetaan käsiteltäväksi maksujärjestelmässä maksuselvityksellä.

4. Maksuselvityksen jälkeen pankeille syntyy maksuvelvoite ja maksuvaatimus.

5. Pankki käsittelee maksun ja tilittää sen vastaanottajalle.

6. Maksun vastaanottaja saa maksun tililleen.

7. Pankit tasaavat tilinsä.

⁶³ Kokkola 2010, s. 38.

⁶⁴ Kokkola 2010, s. 26. (Mukautettu)

Maksun käsittely alkaa pankin luomalla maksumääräyksellä. Tämän jälkeen maksu vahvistetaan ennen kuin se hyväksytään selvitettäväksi maksujärjestelmään. Maksuvahvistukseen liittyy useita eri vaiheita, kuten maksusanoman oikean muodon tarkastaminen, erilaiset turvatoimenpiteet sekä maksajan ja vastaanottajan tunnistaminen. Kun maksu vahvistuksen jälkeen hyväksytään käsiteltäväksi maksujärjestelmään, maksun jatkokäsittelyssä voidaan maksuun liittyviä tietoja lajitella ja yhdistää maksajan ja maksunsaajan pankkien välillä. Kun maksuselvitys on kokonaisuudessaan tapahtunut, toiselle pankille syntyy maksuvaatimus ja toiselle tätä vastaava maksuvelvoite.⁶⁵ Maksuvelvoite raukeaa, kun pankit tasaavat tilinsä katteensiirrolla osapuolelta toiselle.⁶⁶

2.6.2 Maksutapahtumaan liittyvät osasuoritteet, esimerkkinä luottokorttimaksu

Maksutapahtumassa rahansiirron suorittava luottolaitos voi ostaa suuren osan maksutapahtuman osasuoritteita ulkopuolisilta yrityksiltä, joten maksuun liittyvät ulkoistetut palvelut ovat olennainen osa maksutapahtumaa ja rahan siirtymistä. Ulkopuoliset yritykset voivat olla muita rahoituspalveluyrityksiä tai tietojenkäsittelyyn erikoistuneita yrityksiä. Tilisiirrossa luottolaitos voi ostaa ulkopuolelta esimerkiksi maksuvahvistukseen ja maksuselvitykseen liittyviä palveluja.⁶⁷ Maksuun liittyvän palvelusuoritteen hinta on palvelun tarjoamisesta peritty kulu tai palkkio.

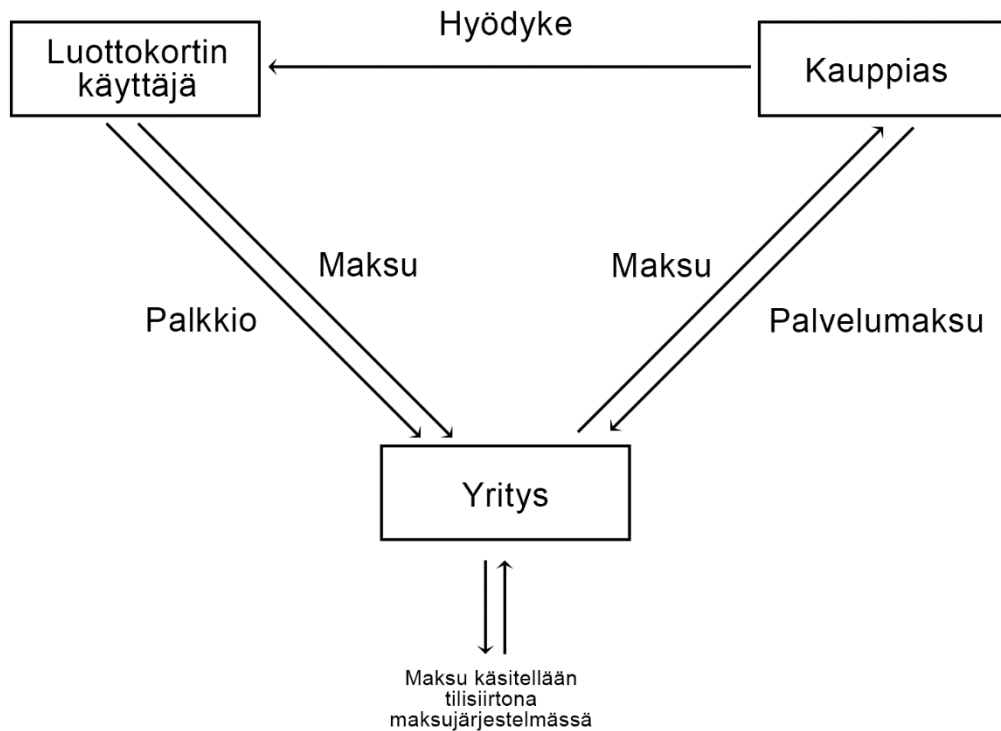
Tilisiirtona suoritettavaan maksutapahtumaan osallistuu useita eri tahoja. Esimerkiksi luottokorttimaksussa maksutapahtumaan osallistuu kolme tai neljä osapuolta: kolmen toimijan järjestelyssä maksun suorittava osapuoli (*ostaja*), maksun vastaanottava osapuoli (*kauppias*), ja maksutapahtuman suorittava rahoituslaitos. Tämän lisäksi myös luottokorttiyhtiö osallistuu erillisenä osapuolena tapahtumaan, mutta ei yksittäiseen liiketoimeen.

⁶⁵ Kokkola 2010, s. 26–27.

⁶⁶ Kokkola 2010, s. 43.

⁶⁷ Kokkola 2010, s. 37–41.

Kuva 4. Kolmen osapuolen luottokorttimaksu.⁶⁸ Maksukortin tarjoajana ja maksun käsittelijänä toimiva yritys voi veloittaa palveluistaan joko maksun määrään verrannollisella provisiolla, tai esimerkiksi kuukausittaisella palvelumaksulla.

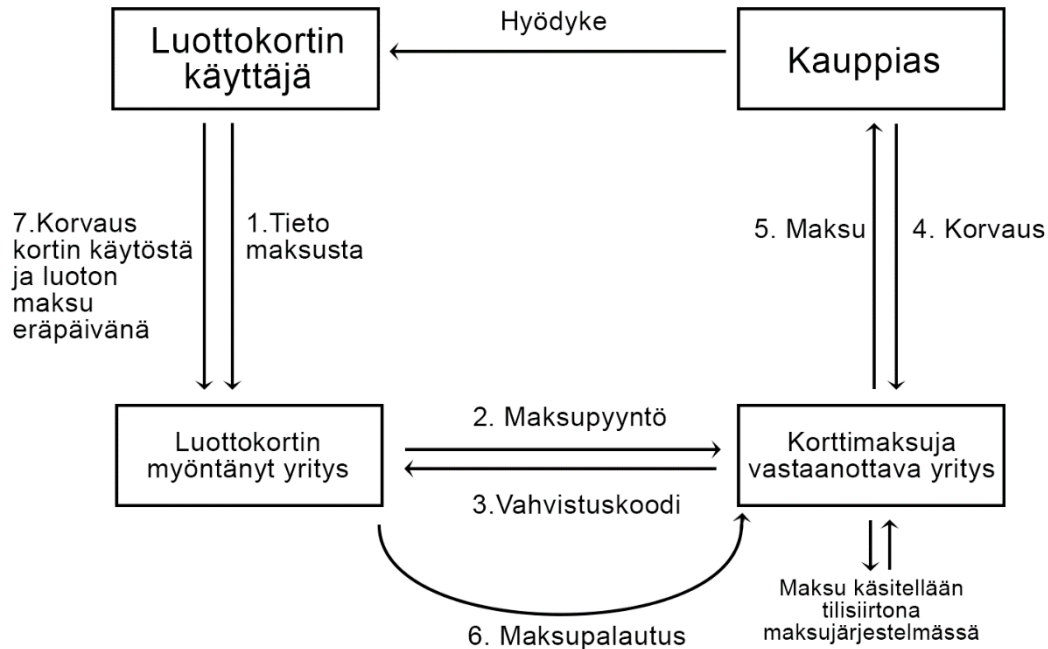

Kun ostaja suorittaa maksun, yritys, joka voi olla pankki tai muu rahoituslaitos, perii maksun käsittelystä palkkion. Yritys veloittaa myyjää maksun käsittelystä sopimukseen perustuvalla palvelumaksulla. Luottokorttitapahtumassa yritys siirtää rahan myyjälle jo ennen kuin se on veloitettu maksajalta. Luottokorttiyhtiö veloittaa maksun käsittelijää lisenssistä, jonka myötä maksun käsittelijänä toimiva yritys voi myöntää kauppiaille oikeuden vastaanottaa luottokorttimaksuja. Toisaalta yritys saa oikeuden myös myöntää luottokortteja ostajille.⁶⁹

⁶⁸ Kokkola s. 55-56.

⁶⁹ Kokkola s. 55-56.

KUVA 3. Neljän osapuolen luottokorttimaksu.⁷⁰ Kuviossa korttimaksuun liittyvien palvelusuritteiden hintana ovat korttimaksuja vastaanottavan yrityksen kauppiaalta peritty korvaus maksun käsittelystä, luottokortin käyttäjältä peritty korvaus kortin käytöstä sekä maksupalautuksesta maksettu provisio, jonka perii luottokortin myöntänyt yritys.⁷¹

Neljän toimijan mallissa luottokorttimaksuissa on kaksi yritystä, luottokortteja myöntävä yritys eli liikkeellelaskija (issuer) ja luottokorttimaksuja vastaanottava yritys (acquirer). Maksuja vastaanottava yritys toimii suorassa yhteydessä kauppiaiden kanssa myöntäen näille oikeuden korttimaksujen vastaanottamiseen. Kun ostaja käyttää luottokorttia, luottokortteja myöntävä yritys suorittaa maksupyyntöä vastaanottajayritykselle. Tämä tarkastaa luottokortin tiedot ja vahvistaa maksun lähettämällä vahvistuskoodin takaisin luottokortin myöntäneelle yritykselle. Ostaja vastaanottaa tuotteen tai palvelun, korttimaksujen vastaanottaja veloittaa myyjältä korvauksen maksutapahtumasta ja myyjä lähettää transaktioiden tiedot korttimaksujen vastaanottajalle, joka lähettää rahat myyjän tilille.⁷² Korttimaksujen vastaanottaja ilmoittaa liikkeellelaskijalle veloitusten määrät ja saa palautuksen maksuista. Liikkeellelaskija kantaa tapahtumassa suuremman riskin esimerkiksi

⁷⁰ Kokkola 2010, s. 55–56.

⁷¹ Vrt. Kuva 2: Kuvassa 3 näkyvä prosessi tapahtuu veloitustapahtuman aikana.

⁷² Kokkola 2010, s. 56.

luottokorttien väärinkäytöstä ja saa palvelusta suuremman maksun veloittamalla maksupalautuksesta provision. Maksupalautuksesta peritty provisio tasaa yritysten välisiä kuluja ja riskiä.

3.RAHOITUSPALVELUT ARVONLISÄVEROTUKSESSA

3.1 Verovapaat rahoituspalvelut arvonnlisäverodirektiivissä ja Suomen arvonnlisäverolaissa

Arvonnlisäverodirektiivin 1 ja 2 artiklan mukaan Euroopan unionin alueella arvonnlisäverollista toimintaa harjoittavien verovelvollisten yritysten ja yhteisöjen tulee suorittaa arvonnlisävero vastikkeellisesta tuotteiden ja palvelujen myynnistä. Tiettyt palvelut on kuitenkin arvonnlisäverodirektiivissä vapautettu arvonnlisäverosta. Verovapaiksi palveluiksi luetaan rahoitusliiketoimet, joita ovat arvonnlisäverodirektiivin 135 artiklan mukaan:

- a) vakuutus- ja jälleenvakuutustoiminnot, mukaan lukien näihin liiketoimiin liittyvät vakuutuksenvälittäjän ja vakuutusasiamiehen palvelujen suoritukset;
- b) luottojen myöntäminen ja välitys sekä luotonantajan harjoittama luottojen hallinta;
- c) luottotakuiden ja muiden vakuuksien välitys ja muu käsittely sekä luotonantajan harjoittama luottotakuiden hallinta;
- d) liiketoimet, mukaan lukien välitys, jotka koskevat talletus- ja käyttötilejä, maksuja, tilisiirtoja, saamisia, shekkejä ja muita siirrettäviä asiakirjoja, lukuun ottamatta saamisten perimistä;
- e) liiketoimet, mukaan lukien välitys, jotka koskevat valuuttaa sekä laillisina maksuvälineinä käytettäviä seteleitä ja kolikoita, lukuun ottamatta keräilykolikoita ja -seteleitä, eli kulta-, hopea- ja muita metallikolikoita ja seteleitä, joita ei tavallisesti käytetä laillisina maksuvälineinä tai jotka ovat numismaattisesti arvokkaita kolikoita;
- f) liiketoimet, mukaan lukien välitys mutta lukuun ottamatta hallintoa ja tallessapitoa, jotka koskevat osakkeita, yhtiö- ja yhteenliittymäosuuksia, obligaatioita ja muita arvopapereita, ei kuitenkaan tavaroiden hallintaan oikeuttavia asiakirjoja ja 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja oikeuksia ja arvopapereita;

- g) jäsenvaltioiden määrittelemien erityisten sijoitusrahastojen hallinta;
- h) kunkin omalla alueella postipalveluiden käyttöön kelpaavien postimerkkien sekä veromerkkien ja muiden vastaavien merkkien luovutus nimellisarvostaan;
- i) vedonlyönti, arvonta ja muut uhka- tai rahapelit, jollei kunkin jäsenvaltion säättämistä edellytyksistä ja rajoituksista muuta johdu;
- j) rakennuksen tai rakennuksen osan luovutus siihen liittyvine maapohjineen, paitsi 12 artiklan 1 kohdan a alakohdassa mainituissa tapauksissa;
- k) sellaisen rakentamattoman kiinteän omaisuuden luovutus, joka ei ole 12 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettua rakennusmaata, sekä
- l) kiinteän omaisuuden vuokraus

Unionin tuomioistuimen mukaan arvonlisäverodirektiivissä määritellyt verovapaudet ovat poikkeustapauksia, joita on tulkittava suppeasti.⁷³ Rahoituspalvelujen arvonlisäverovapaus on poikkeus arvonlisäverodirektiivin 1 artiklassa määritellystä kaikkien vastikkeellisesti luovutettujen palvelujen yleisestä arvonlisäverotuksesta. Poikkeussäännöksiä suppea tulkinta on lähtökohtana tulkittaessa yksittäisen rahoitustoimialan palvelun arvonlisäverotusta. Toisaalta Euroopan unionin tuomioistuin on pyrkinyt laajentamaan kyseistä tulkintaa.⁷⁴ Rahoituspalvelujen arvonlisäverovapauden tarkoituksena on poistaa ne vaikeudet, jotka liittyvät palvelun hinnan ja arvonlisäveron määrittämiseen, sekä välttää kulutusluottojen kulujen kasvaminen.⁷⁵ Verovapaudet perustuvat siis verotusteknisiin ja taloudellisiin syihin⁷⁶.

⁷³ Tuomio C-348/87 Stichting Uitvoering Financiële Acties. kohta 13.

⁷⁴ Schulyok 2010, s. 266.

⁷⁵ Esim. Tuomio C-455/05 Velvet & Steel Immobilien. kohta 24.

⁷⁶ EUT 2001: Tuomion C-235/00 CSC Financial Services julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen kohdassa 17 käsitellään verovapauksien poikkeusluonnetta periaatteellisesta näkökulmasta. Sen mukaan vastikkeellisten suoritteiden laajaan arvonlisäverotukseen liittyviä poikkeuksia pidetään erityissäännöksinä. Toisaalta ratkaisuehdotuksen perusteluissa poikkeuksia arvioidaan objektiivisesti tilanteissa, joissa verovapauden perusteena on verotuksen ulkopuolisia syitä, esimerkiksi talouspoliittisia tavoitteita.

Direktiivin 135 artiklan lisäksi 137 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat myöntää verovelvollisilleen mahdollisuuden valita arvonlisäverotuksen verollisuuden ja verovapauden väliltä 135 artiklan 1 kohdan b–g) alakohdassa mainituista rahoitusliiketoimista. Tämän vuoksi epäselvät tilanteet kohdistuvat pääosin siihen, voidaanko yksittäinen palvelu katsoa arvonlisäverodirektiivin mukaiseksi verovapaaksi rahoituspalveluksi. Jos jäsenvaltio päättäisi verottaa kaikkia rahoituspalveluja, ei ongelmallista tulkintaa syntyisi.

Kuitenkin harvat Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat määritelleet yrityksille oikeuden hakeutua arvonlisäverolliseksi kaikista rahoituspalveluista. Tällaisia valtioita ovat esimerkiksi Itävalta, Belgia, Viro, Ranska, Saksa ja Liettua. Direktiivin mukaan on jäsenvaltioiden oman toiminnan varassa, millä tavalla rahoituspalvelujen arvonlisäverotus tapahtuu, tai miten verokannan suuruus määritellään. Yksikään kyseisistä jäsenvaltioista ei ole implementoinut lainsäädäntöönsä rahoituspalvelujen arvonlisäveron määrittelyperusteita tai verokantaa. Esimerkiksi Virossa verovelvolliset yhteisöt voivat hakeutua rahoituspalvelujen täyden arvonlisäverotuksen piiriin tiettyjen ehtojen täyttyessä, jolloin kaikkia rahoituspalveluja tulee käsitellä arvonlisäverollisina. Arvonlisäverolliset rahoituspalvelut eivät tällöin kuitenkaan sisällä rajojen ylittävien palvelujen myymistä.⁷⁷

Suomen arvonlisäverolaissa rahoituspalvelut on direktiivin mukaisesti vapautettu arvonlisäverosta. Arvonlisäverolain 41 ja 42 §:n mukaan tällaisena verovapaana rahoituspalveluna pidetään:

- 1) takaisinmaksettavien varojen hankintaa yleisöltä ja muuta varainhankintaa;
- 2) luotonantoa ja muuta rahoituksen järjestämistä;
- 3) luotonantajan harjoittamaa luoton hallintaa;
- 4) maksuliikettä;

⁷⁷ De la Feria – Lockwood 2010, s. 182–183. On myös mainittava, että arvonlisäverodirektiivin 169 artiklan c) kohdan mukaan EU:n ulkopuolelle myytävät palvelut on vapautettu arvonlisäverosta.

- 5) valuutanvaihtoa;
- 6) arvopaperikauppaa; sekä
- 7) takaustoimintaa.

3.2 Rahoituspalvelujen arvonlisäverotuksen ongelmat

3.2.1 Ongelmana vähennysoikeuden rajoittuminen ja verotuksen kertaantuminen

Arvonlisävero on moniportainen vero ja arvonlisäverojärjestelmän tarkoituksena on siirtää lopullinen vero kuluttajille. Verovelvollisia hyödykkeitä tuottaville yrityksille arvonlisävero on lähtökohtaisesti neutraali, sillä yritykset voivat vähentää käytettyjen tuotantopanosten ostohinnoista kertyneen arvonlisäveron myytyjen hyödykkeiden perusteella maksettavasta arvonlisäverosta.⁷⁸ Kun hyödyke on vapautettu arvonlisäverosta, sen tuottamiseen käytettyjen hankintojen arvonlisävero ei kuitenkaan ole vähennyskelpoinen.⁷⁹ Ongelmia syntyy etenkin palvelupaketeista, jotka voivat sisältää joko arvonlisäverokannan tai verotuskohtelun mukaan eri tavalla käsiteltäviä palvelusuoritteita, jonka seurauksena viimekädessä palvelun käyttäjänä toimiva yritys joutuu jaottelemaan palvelun sisäisten suoritteiden perusteella verovapaisiin ja verollisiin.⁸⁰

Kun rahoituspalveluja tarjoava yritys ei voi vähentää verovapautettujen palvelujen tuottamiseen käytettyjen arvonlisäverollisten hankintojen sisältyvää veroa, hankintojen arvonlisävero lisätään tuotteiden hintoihin. Tällaisen piilevän arvonlisäveron⁸¹ maksaa verovapaita rahoituspalveluja käyttävä yritys, joka ei

⁷⁸ Äärilä ym. 2017, s. 367.

⁷⁹ Äärilä ym. 2017, s. 80. Verovapaassa myynnissä ei kuitenkaan ole kyse niin sanotusta nollaverokannan alaisesta mynnistä, jossa tuotantopanosten hankintaan käytetty arvonlisävero olisi vähennyskelpoinen.

⁸⁰ Svensk 2007, s.187: Niin sanottujen yleiskustannusten laskennassa voidaan käyttää pro-rata-laskentatapaa, jossa vähennyskelpoinen ja vähennyskelvoton arvonlisävero lasketaan verollisen ja verottoman liikevaihdon suhteessa.

⁸¹ Svensk 2007, s. 186.

kuitenkaan voi vähentää hankinnan piilevää arvonlisäveroa omassa verotuksessaan. Verovapaan rahoituspalvelun ostajayritykselle rahoituspalveluun sisältyvä piilevä vero on liiketoimintaan liittyvä ylimääräinen kustannus, jos yrityksen omat hyödykkeet ovat arvonlisäverollisia.

Piilevä arvonlisävero on ongelmallinen,⁸² sillä se johtaa kerrannaisen verotuksen syntymiseen⁸³, jolloin verovapaita rahoituspalveluja ostaessa kotitalouksien maksaman arvonlisäveron määrä on liian pieni⁸⁴ ja vastaavasti yritysten maksaman arvonlisäveron määrä on liian suuri. Suoritteen arvonlisäverokohtelun selvittäminen lisää myös yrityksille sääntelyn noudattamisesta johtuvien selvittelykustannusten määrää.⁸⁵

3.2.2 Ongelmana palvelun hinnoittelu ja arvonlisäveron määrä

Rahoituspalvelujen arvonlisäverotuksessa ongelmana on lisäksi määritellä palvelun hinta ja arvonlisäveron määrä. Rahoituspalvelujen hinta voi olla tuotteesta riippuen joko kiinteä tai verrannollinen siirtyvän rahan määrään.⁸⁶ Esimerkiksi luoton myöntämisessä palvelun hinta on velalle kohdistuva korko. Jos pankkien harjoittama luottojen myöntäminen olisi arvonlisäverollista, korosta maksettavasta arvonlisäverosta voitaisiin vähentää asiakkaiden talletuksille maksettavan koron arvonlisävero⁸⁷, ja muodostuneena arvonlisänä pitää näiden korkojen erotusta eli korkokatetta. Kuitenkin vastineeksi talletuksista luottolaitos tarjoaa myös talletuksien antajille muitakin rahoituspalveluja, joiden hinta on sisällytetty korkoon.⁸⁸

⁸² Christiansen 2017, s. 2 ja 11.

⁸³ Grubert – Krever 2012, s. 203.

⁸⁴ Myös kotitaloudet maksavat verovapaita palveluja ostaessaan arvonlisäveroa piilevän veron määrän, mutta toisaalta ne maksaisivat samalla tavalla palvelun hintaan lisätyn todellisen arvonlisäveron.

⁸⁵ Henkow 2007, s. 4.

⁸⁶ Jack 1999, s. 841–842.

⁸⁷ Henkow (2007 s. 185) huomauttaa, että tuomion C-77/01 EDM mukaan talletusten vastaanotto on itseasiassa pankille yleisöltä tarjottu palvelu, josta pankki maksaa korvaukseksi koron.

⁸⁸ Henkow 2007, s. 7.

Hinnoittelu ja veron kytkentä tähän hintaan ovat ongelmia myös maksamiseen liittyvissä palveluissa, joiden hinta ei välttämättä ole koron tapaan verrannollinen siirtyvän rahan määrään, vaan palvelut on hinnoiteltu kiinteästi, tai sekä kiinteästi että verrannollisesti siirtyvän rahan määrään. Esimerkiksi rahanvälityksessä palvelusta velotetaan kiinteä hinta, rahan määrän mukainen komissio, tai hinta sisältyy käytettyyn valuuttakurssiin.⁸⁹ Jackin mukaan useiden rahoituksen välitykseen liittyvien palvelujen, kuten pankki- ja luottokorttimaksujen, hinta on tosiasiaa lähes kiinteä.⁹⁰ Jack toteaa, että tällaisten palvelujen käytöstä maksettava hinta on verrannollinen ostotapahtumien määrään, eli epäsuorasti kulutushyödykkeiden hintoihin.⁹¹ Jackin mukaan vain kiinteähintaisista tai lähes kiinteähintaisista rahoituspalveluista tulisi suorittaa arvonlisävero.⁹² Boadwayn ja Keenin mukaan vain kiinteähintaisia rahoituspalveluja tulisi arvonlisäverottaa.⁹³

3.2.3 Ongelmana taloudellisen aktiivisuuden määrittely

Ongelma liittyy myös rahoituspalvelujen luonteeseen osana vaihdantaa. Arvonlisävero on vaihdantaan perustuva vero, joka perustuu osapuolten taloudelliseen aktiivisuuteen. Rahoituspalvelut taas perustuvat rahoituksen ja rahan välitykseen, jossa osapuolten taloudellisen aktiivisuuden määrittely on hankalaa.⁹⁴ On vaikea määritellä, missä vaiheessa rahoituspalveluja käytettäessä tapahtuu vaihdanta, kun pääsuoritteena palvelussa on rahansiirto tai maksun toteutuminen. Lisäksi ongelmana on myös hinnan ja veron

⁸⁹ Henkow 2007, s. 7.

⁹⁰ Tutkimuskirjallisuudessa maksupalvelut luetaan usein rahoituksen välityspalveluihin (*financial intermediate services*), joihin kuuluvat myös vakuutuspalvelut ja luottojen välitys. Tässä yhteydessä on hyvä erottaa rahoituksen välitys pankkien tarjoamana palveluna ja vero-oikeuden tutkimuskirjallisuudessa käytettävä käsite rahoituksen välityspalvelut, joihin luetaan siis myös maksupalvelut.

⁹¹ Jack 1999, s. 842–845. Jack käyttää termiä *quasi-fixed fees*, joilla hän tarkoittaa sellaisia palvelujen hinnoittelua, joita ei voida pitää kulutusta korvaavina, eli säästämiseen liittyvinä palveluina, mutta jotka vähentävät kulutuksen hintaa hetkellisesti. Tällaisia palveluja tulisi hänen mukaansa verottaa, sillä verotettuina niiden hinta ei yksittäisinä palveluina kasva verrannollisesti. Jos maksukortin käytöstä peritään kiinteä hinta, veron määrä kasvaisi vain suhteessa ostettujen hyödykkeiden määrään.

⁹² Jack 1999, s. 842–845.

⁹³ Boadway – Keen 2003, s. 29.

⁹⁴ Henkow 2007, s. 8.

vähennysoikeuden kohdentaminen osapuolten välillä monenkeskisissä maksupalveluissa, joissa palvelulla on useita käyttäjiä.

Svenskin mukaan rahoituspalvelujen arvonlisäverotusta on perusteltu taloudellisesti veron kohteen neutraalisuudella: Ideaalitilanteessa kulutusverolla, eli verottamalla menoja, tulisi päästä samaan lopputulokseen kuin verottamalla tuloja.⁹⁵ Näkemys tukee arvonlisäverotuksen ulottamista laajasti myös rahoitusosalalle. Grubertin ja Mackien näkemyksen mukaan verottamalla rahoituspalveluja väärennetään tulevan ja nykyisen kulutuksen suhdetta ja heikennetään taloudellista tehokkuutta, jos tarkastellaan kulutuksen ajoitusta.⁹⁶

⁹⁵ Svensk 2007, s. 181.

⁹⁶ Grubert – Mackie 2000, s. 24.

3.4 Kuuluvatko maksupalvelut arvonlisäverotuksen soveltamisalaan?

3.4.1 Lähtökohtana palvelujen laaja arvonlisäverotus

Arvonlisävero on kulutusvero, jota maksetaan Euroopan unionin alueella hyödykkeiden kulutuksesta. Arvonlisäverollisena hyödykkeenä pidetään liiketoimen muodossa myytyä vastikkeellista tavaraa tai palvelua. Arvonlisäverotuksessa palvelun käsite on lähtökohtaisesti hyvin laaja: Arvonlisäverodirektiivin 24 artiklan mukaan palveluna pidetään liiketoimea, joka ei ole tavarahan luovutus. Suomessa arvonlisäverolain 17 §:n mukaisesti palveluna pidetään tavaroita lukuun ottamatta kaikkia liiketoiminnan muodossa myytäviä hyödykkeitä. Palveluina voidaan pitää esimerkiksi tavarahan kohdistuvia työsuorituksia, tavarahan vuokrausta, sekä erilaisista oikeuksista sekä velvollisuuksia pidättäytyä tietyistä teoista tai sietää tiettyä tekoa tai tilaa.⁹⁷ Myöskään liiketoimelle ei ole tyhjentävää määritelmää.⁹⁸ Yleisesti maksupalveluja voitaisiin pitää arvonlisäverotuksen mukaisina palveluina, jos kyseessä on liiketoimen muodossa tapahtuva hyödykkeen luovutus, joka ei ole tavara.

3.4.2 Kulutus ja hyöty

Yleistä määritelmää tärkeämpää on kuitenkin pohtia sitä, mitä tarkoitetaan palvelun myymisellä liiketoiminnan muodossa, ja toisaalta miten määritellään palvelun kuluttamisen käsite. Kulutus voidaan määritellä tulojen ja säästöjen erotuksena.⁹⁹ Hyödykkeen ostamisen lisäksi kulutuksen määrittelyn tärkeänä

⁹⁷ Äärilä ym. 2017, s. 129.

⁹⁸ Äärilä ym. 2017, s. 36. Arvonlisäverodirektiivin 9 artiklan mukaan liiketoimintana pidetään ”erityisesti aineellisen tai aineettoman omaisuuden hyödyntämistä jatkuvaluontoisessa tulonsaantitarkoituksessa.”

⁹⁹ Grubert ja Krever 2012, s. 200–202. Grubert ja Krever käyttävät kulutuksen määrittelyssä kahta erilaista lähestymistapaa. Kulutus voidaan nähdä perinteisen tulo-menoteorian mukaan tulojen ja säästötyn varallisuuden erotuksena (tulot - säästäminen = kulutus). Tämän teorian mukaan, jos hyödykkeellä ei ole suoraa yhteyttä joko henkilön tulon muodostumiseen (siihen, että henkilö saa lisää tuloa) tai kyseessä ei ole investointihyödyke, on kyseessä hyödykkeen yksityinen kulutus. Toisena vaihtoehtona kulutuksen määrittelylle he käyttävät Hobbesin (Hobbes 1991. s. 238–239) kehittämää mallia kansantalouden kokonaiskulutuksesta, jossa yksilön kulutus liittyy kaikkien olemassa olevien resurssien käyttöön. Jos hyödykkeen ostaminen ja käyttäminen ei vähennä muiden yksityishenkilöiden tai valtion kulutusmahdollisuuksia, ei sitä tämän teorian mukaisesti pidetä yksityisenä kulutuksena. Hobbesin teorian mukaan koska rahoituspalvelut tuottavat

osana pidetään sen käyttämisestä seuraavaa käyttäjän kokemaa hyötyä. Myös Euroopan unionin tuomioistuin on määritellyt kulutuksen vastaavasti, ja käyttäjän kokemaa hyötyä on korostettu myös tuomioistuimen ratkaisuisissa tulkittaessa, onko kyseessä arvonlisäverollinen palvelu.¹⁰⁰

Grubert ja Mackie toteavat, että useimpien rahoituspalvelujen käyttämisestä ei koidu sellaista hyötyä niiden käyttäjille, että niitä voitaisiin pitää kulutushyödykkeinä.¹⁰¹ Maksupalvelujen osalta Lockwood esittää, että rahoituslaitosten tuottamien maksupalvelujen käyttämisestä johtuva hyöty kotitalouksille on lisääntynyt vapaa-aika.¹⁰² Ajansäästöön perustuvan hyödyn lisäksi maksupalvelujen luokittelua kulutushyödykkeiksi tukevat muun muassa rahan siirtymisen turvallisuuteen liittyvät hyödyt, kun tilisiirtoa verrataan käteisen käyttöön. Samalla periaatteella voidaan myös perustella maksupalvelujen tuottamaa hyötyä yrityksille. Koska liiketoimet ovat nykyään täysin riippuvaisia maksutapahtumista ja tilisiirroista, mielestäni sekä yksittäisten maksutapahtumien että maksuliikenteen helpottumista voidaan pitää yritysten kannalta itsessään hyötynä, sillä ne voivat olla keino lisätä maksutapahtumien määrää ja kasvattaa yritysten myyntiä.

Maksupalvelun käyttämisestä saatava hyöty perustuu siis yksilötasolla rahan siirtymisen helpottumiseen, turvallisuuteen ja nopeuteen. Yleisesti tämä koskee taloudellisen toimeliaisuuden helpottumista ja lisääntymistä, jotka ovat maksupalveludirektiivin johdannon 4-8 kohtien mukaan maksupalveludirektiivin tavoitteita. Tämän näkökulman mukaan maksupalvelut olisivat liiketoiminnan muodossa tapahtuvaa vastikkeellisen palvelun kuluttamista, josta seuraa tarvittava hyöty, joten ne voisivat kuulua arvonlisäverotuksen soveltamisalan mukaisiin palveluihin.

lisäkapasiteettia kansantalouteen mahdollisen yksityisen kulutuksen kasvuna, ei eivätkä kuluta yhteiskunnan yhteisiä resursseja, joten niitä ei pidettäisi kulutushyödykkeinä.

¹⁰⁰ Esim. tuomioissa C-215/94 Mohr kohdat 20–22 ja C-384/95 Landboden-Agrardienste kohdat 23–25. Tuomioiden mukaan kulutuksen käsitteeseen liittyy olennaisesti hyödykkeestä saatu vastike.

¹⁰¹ Grubert – Mackie 1999, s. 24.

¹⁰² Lockwood 2013, s. 7–13.

3.4.3 Onko maksupalvelu kulutushyödyke?

Toinen pohdittava asia on, tulisiko maksupalvelua pitää kulutushyödykkeenä itsessään, vai vain keinona nauttia pääsuoritteesta, eli maksutapahtuman taustalla olevasta kulutushyödykkeestä. Grubert ja Mackie ovat todenneet, että vähittäismaksupalvelut vaikuttavat kulutushyödykkeiden hintoihin välillisesti, jolloin niitä voitaisiin pitää itsessäänkin kulutushyödykkeinä, toisin kuin esimerkiksi säästämiseen liittyviä rahoituspalveluja.¹⁰³ Voidaan myös vertailla rahoituspalvelujen käyttämisestä johtuvaa hyötyä kulutukseen verrattuna niistä johtuvaa hyötyä säästämiseen. Vaikka taloudessa tuotettu arvonlisä on kokonaiskulutus lisättynä investoinneilla eli säästämisellä, säästäminen ei kuitenkaan tuo suoraa ja välitöntä hyötyä palvelun käyttäjälle. Säästämisestä toteutunut hyöty heijastuu tulevaisuuden kulutukseen.¹⁰⁴ Grubert ja Mackie ovat todenneet, että säästämiseen kohdistuvia rahoituspalveluja ei voida pitää kulutushyödykkeinä, sillä niistä ei ole suoraa hyötyä sellaisenaan.¹⁰⁵

3.5 Maksupalvelujen verokanta

Lockwood ja Yerishalmi ovat pohtineet rahoituksen välitykseen liittyvien palvelujen veron määrää vertailemalla maksupalvelujen ja käteisen käyttöä, ja päätyneet tulkinnessaan siihen, että palveluista suoritettava vero tulisi olla alhaisempi kuin tavallinen kulutuksesta maksettava vero. Lockwood ja Yerishalmi toteavat, että maksamiseen liitetty arvonlisävero luo kaksoisvääristymän kulutuksen verotukselle: Ensinnäkin se vaikuttaa maksutavan valintaan, jos käteinen on vaihtoehtona. Toiseksi se vaikuttaa hyödykkeiden kulutuksesta kerätyyn kokonaisverotukseen, ja tämän myötä vaikuttaa valintoihin kulutuksen ja vapaa-ajan välillä kotitalouksilla.¹⁰⁶ Jos kulutus on mahdollista toteuttaa joko sähköisiä maksupalveluja käyttämällä tai käteisellä, tällaisessa tilanteessa maksupalvelujen arvonlisäverotus tulisi suorittaa alemmalla verokannalla.¹⁰⁷ Jos

¹⁰³ Grubert – Mackie 1999, s. 24.

¹⁰⁴ Henkow 2007, ss. 75.

¹⁰⁵ Grubert – Mackie 1999, s. 24.

¹⁰⁶ Lockwood – Yerishalmi 2014, s. 18.

¹⁰⁷ Lockwood – Yerishalmi 2014, s. 4.

käteisen käyttö ei ole vaihtoehtona, Lockwood ja Yerishalmi ehdottavat, että maksupalvelujen arvonlisäverokanta tulisi olla yhtenevä muun kulutuksen kanssa.¹⁰⁸

3.6 Rahoituspalvelujen arvonlisäverotuksen tulkinnan haasteena ulkoistetut palvelut ja alihankinta

Kilpailun lisääntyessä luottolaitokset ovat ulkoistaneet sekä ydintoimintoihinsa liittyviä palveluja että niiden ulkopuolelle kuuluvia, etenkin tietojenkäsittelyyn liittyviä palveluja omiksi yksiköikseen.¹⁰⁹ Luottolaitokset voivat käytännössä ulkoistaa palvelujaan lähes loputtomasti. Poikkeuksena luottolaitoksien tulee itse hallinnoida tilikirjauksia, joten ulkoistetut IT-palvelulaitokset voi maksuliikenteeseen kuuluvien palvelujen osalta muokata lähetettyjen siirtosanomien sisältöjä.¹¹⁰

Vaikka luottolaitos voi lähtökohtaisesti tarjota sen päätehtäviin kuuluvaa talletusten keräämistä ja luotonantoa arvonlisäverosta vapaana, ulkoistettu palvelu ei välttämättä täytä verovapaan palvelun kriteerejä. Ulkoistettu palvelu pyritään saamaan verovapauden piiriin, kun verovapaiden palvelujen hankinnoista ei ole arvonlisäveron vähennysoikeutta. Menettely suosii niin kutsuttua vertikaalista integraatiota eli yrityksen tuotantoketjuun sisältyvien palvelujen tuottamista itse, koska yrityksen itselleen tuottamista palveluista ei tarvitse maksaa arvonlisäveroa.¹¹¹

Kun pankki tuottaa itse kaikki rahansiirtoon liittyvät palvelut palvelupakettina, josta veloittaa kiinteän hinnan, on sen huomattavasti helpompi saada kyseiset palveluun liittyvät osasuoritteet myös verovapauden soveltamisalan piiriin. Verrattaessa palvelujen ostamista ulkopuolelta tai tuottamista itse, ongelmana on verovapauden soveltamisalan laajuus. Rahoituspalveluja tuottava yritys voi ulkoistaa erilaisia palveluja maksutietojen prosessoinnista kiinteistöpalveluihin.

¹⁰⁸ Lockwood – Yerishalmi 2014, s. 5.

¹⁰⁹ Menner – Herrmann 1997, s. 67.

¹¹⁰ Kontkanen 2003, s.441–442.

¹¹¹ Henkow 2007, s. 220–221.

Tällaisessa tilanteessa on vaikea määritellä, mitkä palvelusuoritteet voivat olla verovapaita.

Unionin tuomioistuimen ratkaisuissa maksamiseen liittyvien palvelujen arvonlisäverotuksessa on käsitelty usein kyseisiä ulkoistettuja palveluja ja oheissuoritteita. Maksupalvelujen verovapautta määriteltäessä ongelmana on, mitkä tekijät määrittävät maksupalvelun osasuoritteen tai ulkoistetun palvelun verovapauden ja millä perusteilla, jos ainakin teoriassa kaikki tapahtumaan liittyvät tuotantopanokset ja ostetut palvelut palvelevat loppusuoritetta eli rahan siirtymistä tililtä toiselle joko maksulla tai tilisiirron muodossa.¹¹²

Vaikka tutkimuskirjallisuudessa maksupalveluja käsitellään lähes yksinomaan rahoituslaitosten tarjoamina palveluina, maksupalveluja tarjoavat nykyään myös muut kuin rahoitustoimintaa harjoittavat yritykset. Maksupalvelujen arvonlisäverotusta pohdittaessa sillä, kuka palvelun tarjoaa, ei kuitenkaan Euroopan unionin tuomioistuimen mukaan ole merkitystä¹¹³. Näin ollen kaikkien yritysten tarjoamia maksupalveluja kohdellaan arvonlisäverotuksessa lähtökohtaisesti samalla tavalla. Myös muut yritykset kuin luottolaitokset ulkoistavat maksamiseen liittyviä palveluja, kuten maksujen keräämistä asiakkailta ja maksupalveluihin liittyviä IT-palveluja. Tällaisten palveluiden kytkentä arvonlisäverotuksen verovapaisiin rahoituspalveluihin on vielä edellistä väljempi.

¹¹² Svensk 2007, s. 189.

¹¹³ Tuomio C-2/95 Sparekassens Datacenter kohdat 31 ja 56.

4. MAKSUPALVELUT ARVONLISÄVEROTUKSESSA - SÄÄNTELY JA OIKEUSTILA

4.1 Arvonlisäverotuksen sääntely

Arvonlisäverotuksessa ei ole määritelty erillistä maksupalvelun käsitettä.¹¹⁴ Arvonlisäverodirektiivin artiklan 135 1 kohdan d alakohdassa mainitaan erikseen verovapaina palveluina ”liiketoimet, mukaan lukien välitys, jotka koskevat talletus- ja käyttötilejä, maksuja, tilisiirtoja, saamisia, shekkejä ja muita siirrettäviä asiakirjoja, lukuun ottamatta saamisten perimistä”. Suomen arvonlisäverolain 42 § 1 momentin 4. kohdassa on määritelty verovapaiksi rahoituspalvelut, jotka koskevat maksuliikettä.¹¹⁵ Hallituksen esityksen HE 88/1993 6.4.5 kohdassa verottomaksi maksuliikkeeksi määritellään ”esimerkiksi maksujen välityspalvelut sekä maksuvälineiden liikkeeseen lasku ja hoitaminen.” Maksuvälineiksi hallituksen esityksessä mainitaan esimerkiksi maksu- ja luottokortit ja matkasheckit. Alun perin arvonlisäverolain rahoituspalveluja koskevaan 42 §:n oli lisäksi kirjattu säännös joka vapauttaisi myös rahoituspalvelutoimintaan liittyvät tietotekniset palvelut verosta.¹¹⁶

¹¹⁴ Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa, käsiteltäessä esimerkiksi maksuihin ja tilisiirtoihin liittyviä palveluja, vakiintunut termi 'payment services' viittaa sanatarkasti maksupalveluihin. Asia ei sinänsä ole merkityksellinen, sillä sekä maksupalveludirektiivin mukaisia maksupalveluja, että sääntelyn ulkopuolella olevia, maksamiseen ja tilisiirtoihin liittyviä palveluja, käsitellään arvonlisäverotuksessa yksittäisinä palveluina. Koska arvonlisäverodirektiivin ja arvonlisäverolain maksamiseen liittyvien palvelusuoritteiden määritelmä on väljä, maksupalveludirektiivin määritelmät helpottavat palvelujen kategorisointia. Tämän vuoksi tässä tutkimuksessa käytetään termiä ”maksupalvelu” yleisesti tarkoittaen maksamiseen liittyviä palvelusuoritteita.

¹¹⁵ Maksuliikkeen käsite tulee luottolaitoslaista. Lain 5 luvun 1 §:ssä määritellään talletuspankille sallittu liiketoiminta, kuten maksupalvelu ja muu maksuliike.

¹¹⁶ Kontkanen 2003, s. 437.

4.2 Direktiivissä mainitut liiketoimet, jotka koskevat maksuja ja tilisiirtoja

4.2.1 C-2/95 Sparekassens datacenter-ratkaisu Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perustana

Arvonlisäverodirektiivin 135 artiklan 1 kohdan d) alakohdassa mainittuja palveluja ei ole unionin oikeuskäytännössä määritelty tarkemmin, jonka johdosta kansalliset tuomioistuimet ovat pyytäneet tarkempaa määrittelyä sen käsitteistä. Unionin tuomioistuimen vakiintunut tulkintalinja pohjautuu pääosin ratkaisuun C-2/95 Sparekassens Datacenter (SDC).

Tapauksessa C-2/95 Sparekassens Datacenter, yhdistys tarjosi yhteiseen tietoverkkoon liittyneille rahoituslaitosjäsenille tietojenkäsittelyyn liittyviä palveluja, jotka koskivat muun muassa tilisiirtoja sekä talletusten ja luottojen hallinnointia. Valtaosa palveluista tuotettiin sähköisesti ja ne olivat verrattavissa suurempien rahoituslaitosten itsetuottamiin IT-palveluihin. Yhdistyksen tuottamat palvelut koostuivat useista eri osatekijöistä ja niitä tarjottiin välillisesti rahoituslaitosten asiakkaille. Kuitenkin yhdistys peri korvauksen palveluistaan rahoituslaitoksilta, eikä suoraan niiden asiakkailta. SDC:n palveluiden tarjoaminen perustui asiakkaiden kanssa solmittuihin sopimuksiin, eikä yhdistys ollut oikeudellisesti sitoutunut rahoituslaitosten asiakkaisiin, joiden käyttöön sen palvelut pääasiassa tuotettiin. Palvelun suorittajan ja loppuasiakkaan välillä ei käytännössä ollut oikeudellista sopimussuhdetta, vaikka palvelujen käyttäjinä olivat pääasiassa rahoituslaitosten asiakkaat. Kansallinen oikeus kuvaili tarjottavien palveluiden olevan sellaisia, jotka yhdistys suoritti sähköisesti, ja vain rahoituslaitoksien pyynnöstä rahoituslaitoksien saamien valtuutuksien perusteella. Palvelun tarjoajana yhdistys toimi rahoituslaitosten nimissä, eikä yhdistyksellä ollut suoraa vastuuta palveluistaan niiden loppukäyttäjille. Yhdistys veloitti palvelustaan pankkeja.¹¹⁷ Tuomioistuin pitänyt kyseisiä palveluja verovapaina rahoituspalveluina.

¹¹⁷ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohdat 7-11 .

Tuomioistuimen mukaan palvelujen verovapautta tulkittaessa liiketoimen suorittavien osapuolten tyypillä ei ollut merkitystä, toisin sanoen muutkin oikeushenkilöt rahoituslaitokset voivat tarjota verovapaiksi tulkittavia palveluja, ja palvelujen vastaanottajat voivat olla muitakin kuin yritysten omia asiakkaita.¹¹⁸ Palvelun toteutustavalla ei myöskään ole verovapauden kannalta merkitystä, joten sähköisesti, automaattisesti tai manuaalisesti toimitettuja palveluja tulisi kohdella arvonlisäverotuksessa samalla tavalla.¹¹⁹

4.2.2 Osapuolten välisen oikeussuhteen merkitys

SDC tarjosi omille asiakkailleen eli pankeille vastikkeellisia palveluja, mutta samalla se tuomioistuimen mukaan tarjosi palveluja myös pankkien asiakkaille. Vaikka yhdistys ja palvelun loppukäyttäjät eivät olleet suorassa sopimussuhteessa keskenään, tämä ei ollut esteenä palvelun verovapaudelle. Tuomioistuin kuitenkin muistutti palvelusuhteen yleisestä edellytyksestä, joka perustuu palveluntarjoajan ja vastaanottajan väliseen oikeudelliseen suhteeseen ja osapuolten oikeudellisen ja taloudellisen suhteen muutoksiin. Nämä tuomioistuimen tulkinnan mukaan ehdottomia edellytyksiä palvelun verovapaudelle.¹²⁰

4.2.3 Maksujen ja tilisiirtojen samankaltaisuus

Tuomiossa viitattiin osapuolten oikeudellista suhdetta käsiteltäessä tilisiirtojen ja maksujen samankaltaisuuteen. Tuomioistuimen mukaan arvonlisäverotuksessa maksuja ja tilisiirtoja käsitellään samalla tavalla, koska ne ovat luonteeltaan samanlaisia. Tilisiirtoja koskevia päätelmiä sovelletaan siis myös maksuja koskeviin liiketoimiin, koska niitä koskevat tosiseikat ja sopimussuhteet ovat sisällöltään vastaavia.¹²¹ Tunnusomaisena piirteenä tilisiirrolle on osapuolten, määräyksen antajan ja summan vastaanottajan välinen, ja toisaalta näiden henkilöiden ja niiden pankkien välinen, tai vain pankkien välinen, oikeudellisen ja

¹¹⁸ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohdat 31–34.

¹¹⁹ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 37.

¹²⁰ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 54 ja 66.

¹²¹ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 50.

taloudellisen tilanteen muutos. Tuomioistuimen mukaan ”tilisiirto on siis ainoastaan keino varojen siirtämiseen, ja toiminnalliset näkökohdat ovat ratkaisevia päätettäessä, onko liiketoimi direktiivissä tarkoitettu tilisiirto.”¹²² Toiminnallisia näkökohtia ei määritellä tuomiossa tarkemmin, mutta myöhemmän oikeuskäytännön perusteella sen voitaneen olettaa tarkoittavan palvelun luonnetta ja rahan siirtymisen myötä tapahtuvia oikeudellisia ja taloudellisia muutoksia, sekä palvelusuoritteen liitántää näihin muutoksiin.¹²³ Toisin sanoen vaikka palvelun tarjoajalla ja sen lopullisella käyttäjällä ei olisi suoraa sopimussuhdetta, näiden osapuolten välillä tapahtuvat oikeudelliset ja taloudelliset muutokset ovat edellytyksenä verovapaudelle.

4.2.4 Palvelun luonne

Yhdistyksen tarjoamat palvelut koostuivat paikallisen veroviranomaisen mukaan useista erilaisista osatekijöistä, jotka laskutettiin erikseen. eikä palveluja tai niiden osasuoritteita ollut hinnoiteltu etukäteen. Tuomioistuimen mukaan tuotteiden osasuoritteilla ja niiden laskutustavalla ei ollut merkitystä, ja koska poikkeuksia on tulkittava arvonlisäverotuksessa suppeasti, pelkästään sillä perusteella, että yksittäinen osatekijä olisi välttämätön verovapaan liiketoimen toteuttamiseksi, ei voida päätellä, että tätä osatekijää vastaava palvelu vapautetaan arvonlisäverosta.¹²⁴ Tuomioistuimen mukaan yhdistyksen tarjoamat palvelut voidaan luokitella verovapaiksi rahoituspalveluiksi, jos ne kokonaisuutena arvioiden olivat erillisiä ja jos ne täyttivät kyseisissä säännöksissä kuvatun palvelun erityisiä ja olennaisia tehtäviä. Jotta palvelut olisivat tulkittavissa verovapaaksi rahoituspalveluiksi, palvelujen on oltava sellaisia, että niiden perusteella tapahtuu rahansiirto. Palvelujen tulee olla myös erillisiä kokonaisuuksia, ja niiden tulee aiheuttaa oikeudellisia ja taloudellisia muutoksia osapuolten välille.¹²⁵

¹²² C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 53.

¹²³ C-607/14 Bookit, kohta 41.

¹²⁴ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 65.

¹²⁵ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 66.

4.2.5 Palveluntarjoajan vastuu

Tuomion mukaan palvelut on erotettava pelkän aineellisen tai teknisen suoritteen tarjoamisesta, kuten atk-järjestelmän antamisesta pankin käyttöön. Tältä osin on tutkittava erityisesti palvelun tarjoajan vastuu, ja koskeeko tämä vastuu ainoastaan teknisiä seikkoja, vai ulottuuko vastuu liiketoimen erityisiin ja olennaisiin osatekijöihin.¹²⁶ Unionin tuomioistuin ei selvittänyt tarkemmin, mitä se tarkoittaa palvelun tarjoajan vastuulla ja vastuun laajuudella. Kuitenkin esimerkiksi ulkoistettujen ja teknisluonteisten palvelujen verovapautta arvioitaessa palvelujen tarjoajalla tulisi olla hyvin laaja vastuu. Menner ja Hermann ovat kritisoineet tällaista tulkintaa, koska lähes kaikki rahoitusliiketoimintaan liittyvät palvelut ovat tietoteknisiä palveluja, jolloin palveluntarjoajan vastuu on aina vastuuta teknisistä seikoista.¹²⁷ Palvelun toiminnallisilla seikoilla on siis merkitystä, ja on eri asia, tarjottaisiinko esimerkiksi ohjelmistoalustaa rahaliikenteen suorittamiseen ja sen tekniseen toteuttamiseen vai suoraa maksujen välityspalvelua, joka sisältää rahansiirron.¹²⁸

Arvopapereita koskevissa liiketoimissa atk-keskuksen tarjoaman palvelun vastuun laajuutta käsiteltiin tuomiossa 235/00 CSC Financial Services. Tuomiossa määriteltiin verovapauden edellytykseksi laaja vastuu liiketoimesta, erotettuna vain teknisestä vastuusta.¹²⁹ Tapauksessa rahoituslaitoksille tarjottiin rahoitustuotteiden myyntiin liitännäisiä call center-palveluja, kuten tuotetietojen ja hakemusten käsittelyä. Tuomioistuin korosti pelkän hallinnollisen palvelun arvonlisäverollisuutta, jos palvelu ei muuta oikeudellista ja taloudellista tilannetta osapuolten välillä. Teknisiltä palveluilta edellytetään selkeää toiminnallista kytkentää verosta vapautettuun palveluun tuomion C-2/95 Sparekassens Datacenter mukaisesti.¹³⁰

¹²⁶ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 66.

¹²⁷ Menner ja Hermann 2001, s. 69.

¹²⁸ Henkow 2007, s. 111.

¹²⁹ C-235/00 CSC Financial services, kohta 26.

¹³⁰ C-235/00 CSC Financial services, kohdat 17 ja 28.

4.2.6 Yhteenveto tärkeimmistä kriteereistä tuomiossa C-2/95

Sparekassens Datacenter

Sparekassens Datacenterin liiketoiminnassa oli ratkaisua pyytäneen kansallisen tuomioistuimen mukaan erilaisia osatekijöitä, joiden merkityksestä verovapauden tulkinnassa pyydettiin tarkennusta.¹³¹ Tuomion myötä maksupalvelujen arvonlisäverotusta koskevaan oikeuskäytäntöön vakiintuivat tietyt verovapauden kriteerit, joita on hyödynnetty laajasti myöhemmissä oikeustapauksissa.

- Liiketoimen osapuolten luonteella ei ole merkitystä verovapautta ratkaistaessa, jolloin kaikkia verovelvollisia kohdellaan lähtökohtaisesti yhteneväisesti ratkaistaessa kyseisten palvelujen verovapautta.¹³²
- Liiketoimen suorittamisen tavalla ei ole merkitystä, joten sekä manuaalisesti että sähköisesti tuotettuja palveluja käsitellään samalla tavalla.¹³³
- Palvelun jakamisella osasuoritteisiin tai niiden laskuttamisella erikseen ei ollut merkitystä. Palvelun tulee olla kokonaisuutena arvioiden erillinen, ja sen tulee täyttää kyseisen liiketoimen erityisiä ja olennaisia tehtäviä.¹³⁴
- Palveluntarjoajan ja vastaanottajan välisellä sopimussuhteella ei periaatteessa ole merkitystä, jolloin myös kolmannet osapuolet voivat tarjota palveluja, vaikka ne eivät olisi suorassa sopimussuhteessa palvelun käyttäjiin. Kuitenkin palvelun tarjoajan ja käyttäjän välisten taloudellisten ja oikeudellisten muutosten katsottiin olevan ehdoton edellytys palvelujen verovapaudelle.¹³⁵
- Palvelun tarjoajalla tulee olla liiketoimessa laaja vastuu, jonka tulee ulottua liiketoimen erityisiin ja olennaisiin osatekijöihin.¹³⁶

¹³¹ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 19.

¹³² C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 31.

¹³³ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 37.

¹³⁴ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 64.

¹³⁵ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohdat 54–56.

¹³⁶ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 66.

4.3. Tietopalvelut, neuvonta ja hallinnointipalvelut

Arvonlisäverodirektiivin 135 artiklassa ei mainita erikseen avustavaa toimintaa tai palvelujen hallinnointia verosta vapautettuina liiketoimina. Tuomion C-2/95 Sparekassens Datacenter perusteella maksupalveluihin kohdistuva, mutta luonteeltaan avustava tai tekninen palvelu, ei ole direktiivin mukainen verovapaa palvelu, kuten tuomiossa mainittu rahoitusinformaation välitys. EUT korosti, että tällaisia palveluja ei ole erikseen mainittu direktiivissä.¹³⁷ Arvopapereiden hallinnointiin liittyviä palveluja ei ole vapautettu arvonlisäverodirektiivissä verosta, koska tällaiset palvelut eivät saa aikaan tarvittavia taloudellisia ja oikeudellisia muutoksia osapuolten välillä.¹³⁸ Tuomioistuimen mukaan myöskään neuvontaan liittyvät rahoituspalvelut eivät ole verovapaita,¹³⁹ ja sama koskee myös talletusten sekä osto- ja luottosopimusten hallinnointia.¹⁴⁰ Maksujen ja tilisiirtojen hallinnointiin liittyviä palveluja ei mainita direktiivin käsitteessä. Maksuihin kohdistuvista hallintopalveluista direktiivissä määritellään vain saamisten periminen poikkeusten poikkeuksena, joka on verollista. Tämän perusteella maksupalveluihin liittyvää hallinnointia tai neuvontaa ei voitaisi pitää verovapaana rahoituspalveluna.

4.4 Direktiivissä mainitut liiketoimet, jotka koskevat välitystä

4.3.1 Liiketoiminnan välitystä vai maksuvälitystä?

Arvonlisäverodirektiivin 135 artiklassa mainitaan verovapaana rahoituspalveluna välitysliiketoiminta. Direktiivin määrittelystä ei käy ilmi, käsittääkö 135 artiklan käsite "liiketoimet, mukaan lukien välitys" vain perinteistä, kolmannen osapuolen välityksellä tapahtuvaa palvelujen myyntiä, vai voidaanko sitä soveltaa myös maksuja ja tilisiirtoja koskevaan tekniseen informaation, kuten maksusanomien välitykseen osapuolelta toiselle.

¹³⁷ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 70.

¹³⁸ C-235/00 CSC Financial Services, kohta 29.

¹³⁹ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 75.

¹⁴⁰ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 76.

Välityksen käsitettä on pohdittu oikeuskäytännössä, ja rahoituspalveluja koskevan oikeuskäytännön perusteella direktiivin 135 artiklassa mainittu välitys liittyy lähinnä välitysliiketoimintaan, jossa kolmas osapuoli myy palveluja päämiehensä lukuun. Tällöin välitysliiketoimen käsite direktiivin mukaisesti ei liittyisi esimerkiksi rahoituslaitosten väliseen maksujärjestelmän sisäiseen maksuvälitykseen, tai vähittäismaksuihin liittyvään maksujen ja tilisiirtojen informaation välitykseen.¹⁴¹

4.3.2 C-235/00 CSC Financial Services - rahoituspalvelujen välitysliiketoiminnan määritelmä

Maksuja tai tilisiirtoja koskevasta asiamiehen välityksellä tapahtuvasta välitystoiminnasta ei ole nimenomaista oikeuskäytäntöä. EUT on tuomiossa 235/00 CSC Financial Services todennut, että arvopaperikaupassa termi ”välitys” viittaa ainoastaan sellaisen välittäjän toimintaan, joka osallistuu tietyn liiketoimen toteuttamiseen ja neuvottelee sen ehdoista jonkin osapuolen puolesta. Tuomioistuimen mukaan ainakaan arvopaperikauppaa avustavaa tietopalvelutoimintaa ei voitu pitää välitystoimintana. Tässä yhteydessä termillä ”välitystoiminnalla” tarkoitettiin palvelua, joka suoritetaan sopimuksen perusteella yhdelle osapuolelle ja josta tämä osapuoli suorittaa vastikkeen erillisenä välitystoimintana.¹⁴² Välitystoimintana ei tuomiossa pidetty alihankintana ostettua aineellista toimintaa, kuten tietojen antamista toiselle osapuolelle tai tietojen hankintaa ja käsittelyä. Tällaisen palvelun tarjoaja rinnastettiin tuomiossa ulkopuoliseen rahoituspalvelun myyjään.¹⁴³ Välitystoiminnalla tarkoitetaan siis välittäjänä toimivan henkilön toimintaa, joka ei toimi pääliiketoimen osapuolena,¹⁴⁴ mutta se ei suoraan tarkoita alihankintaa.¹⁴⁵

¹⁴¹ Näitä palveluja käsitellään luvussa 4.4.

¹⁴² C-235/00 CSC Financial Services, kohta 39.

¹⁴³ C-235/00 CSC Financial Services, kohta 40.

¹⁴⁴ C-235/00 CSC Financial Services, kohta 39.

¹⁴⁵ C-235/00 CSC Financial Services, kohta 40. Svenskin (2007, s. 186) mukaan on myös erotettava maksuja koskevien liiketoimien välitystoiminta konsultoinnista. Svenskin mukaan mitä kokonaisvaltaisempaa välitysliiketoiminta on, sitä suuremmalla todennäköisyydellä palvelu luetaan arvonnlisäverolliseksi

Myös tuomioissa Tierce Ladbroke C-231/07 ja C-232/07 Derby arvioitiin välityслиiketoiminnan käsitettä ja sen soveltamisalan laajuutta. Tuomioissa vedonlyöntitoimintaan liittyvä välityслиiketoiminta katsottiin arvonlisäverolliseksi. Vaikka pääsuoritteena vedonlyönti on direktiivin 135 artiklan 1 kohdan i alakohdan mukaan vapautettu verosta, tämä ei kuitenkaan riittänyt perusteluksi avustavien palvelujen, maksujen ja käteisvarojen keräämisen, verovapaudelle.¹⁴⁶

Tuomioistuin perusteli tuomiota verovapauden yleisellä tarkoituksella ja nimenomaan sillä seikalla, että jos palvelun hinta on määriteltävissä yksiselitteisesti, ei verovapaudelle ole edellytyksiä. Vedonlyöntien välityслиiketoimista maksettu provisio oli tarkkaan määritelty.¹⁴⁷ Tuomioistuin korosti, että useimmat välitykseen liittyvät palvelut sisältävät rahoituksellisen elementin. Vaikka välitystoiminnan myötä raha siirtyisi, ei pelkästään tällä perusteella voida tulkita palvelun verovapautta.

Voitaisiinko tuomioiden perusteluista päätellä maksupalveluihin liittyvän välityслиiketoiminnan arvonlisäverotuksesta? Toisaalta tuomiossa 235/00 CSC Financial Services mainittu välityслиiketoiminta arvopaperikaupassa on huomattavasti yleisempää maksupalveluihin verrattuna, ja oleellinen osa arvopapereiden vaihdantaa¹⁴⁸. Verrattaessa vedonlyöntiä ja maksuihin koskevia liiketoimia, tuomioistuimen tulkinta on lähtenyt vastaavista lähtökohdista, jossa pääsuoritteena on rahan liike osapuolelta toiselle, panosten asettaminen tai tilisiirto. Maksamiseen liittyvissä palveluissa liitännäisillä palveluilla on suora rahoituksellinen elementti itsessään.

4.3.2 C-350/10 Nordea - maksuvälityksen osasuoritteen ulkoistaminen ei ollut arvonlisäverosta vapaata

Tuomion CSC Financial Services perusteella maksupalvelujen välityслиiketoiminnan käsite rajoittunee siis koskemaan vain asiamiehen välityksellä koskevaa maksupalvelujen välitystä. Tästä on erotettava erityisesti luottolaitosten harjoittama maksuvälitys, joka on luonteeltaan tuomiossa

¹⁴⁶ Amand 2009, s. 269.

¹⁴⁷ Amand 2009, s. 269.

¹⁴⁸ Esim. Henkow 2007, ss. 34.

mainittua aineellista toimintaa ja informaation välitystä. Vaikka maksuvälitys ei kuuluisi välityслиiketoiminnan käsitteen soveltamisalaan, on syytä pohtia tarkemmin kyseisen palvelun arvonlisäverotusta.

Maksuvälitykseen kuuluvat muun muassa siirtomääräykset ja maksuselvitysten tekeminen, ja ne liittyvät oleellisesti luottolaitosten välisten rahansiirtojen toteutumiseen. Siirtomääräykset liittyvät suurten arvojen maksuihin ja rahoituslaitosten väliseen maksuselvitystoimintaan.¹⁴⁹ Rahansiirron siirtomääräyksellä tarkoitetaan selvitysjärjestelmiä koskevan direktiivin 98/26/EY 2 artiklan mukaan ”osallistujan antamaa määräystä asettaa saajan käyttöön tietty rahamäärä tekemällä kirjaus luottolaitoksen, keskuspankin tai selvitysosapuolen tileihin tai määräystä, jonka seurauksena on maksuvelvoitteesta vastaaminen tai sen suorittaminen järjestelmän säännöissä määritetyllä tavalla”. Tällaisen palvelun tarjoaminen täyttäneen arvonlisäverovapaan rahoituspalvelun kriteerit, jos kyseessä on luottolaitosten välinen ja maksujärjestelmän sisäinen palvelu. Tällöin ongelmaa ei synny myöskään hankinnan vähennettävästä arvonlisäverosta.

Käytännössä kyse on kuitenkin enemmän siitä, mitkä ulkopuolelta ostetut maksuvälityksen osasuoritteet katsotaan puhtaasti tietoteknisiksi palveluiksi ja mitkä suoraan rahansiirtoon liittyviksi. Tällaisia palveluja ovat esimerkiksi maksuvälitykseen liittyvä tietojen käsittely tai maksusanomien varmentamiseen liittyvät palvelut. Luottolaitosten maksuvälitystä ja arvopapereiden selvitystoiminnan arvonlisäverotusta on käsitelty tuomiossa C-350/10 Nordea¹⁵⁰. Pankkien välistä mutta kolmannen osapuolen tuottamaa SWIFT¹⁵¹-selvityssanomien lähettämistä ja vastaanottamista ei katsottu 135 direktiivin mukaiseksi maksuihin liittyväksi välityслиiketoiminnaksi.

Tuomiossa pankki oli ostanut maailmanlaajuisia maksujen välityspalveluja kansainväliseltä pankkien omistamalta SWIFT-osuuskunnalta. SWIFT:n

¹⁴⁹ Kokkola 2010, s. 40.

¹⁵⁰ Suomen kansallisessa oikeudessa tapauksen taustalla tuomio KHO 2011:100.

¹⁵¹ Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication

tarjoamat palvelut olivat sinällään erillisiä ja pankin mukaan erityisiä ja olennaisia osia verovapaata maksuliikettä. Pankki huomautti tapauksessa, että ilman SWIFT-järjestelmää kansainvälinen maksuliikenne olisi käytännössä mahdotonta toteuttaa.¹⁵²

Pankin mukaan SWIFT:llä oli palvelusta laaja taloudellinen vastuu, joka ulottui tietojen käsittelyn kohteena olevan maksusanoman oikeamääräiseen ja -aikaiseen toteutumiseen.¹⁵³ Vastaanottajan kuitatessa maksusanoman palveluntarjoajan vastuu lakkasi. Tuomioistuimien huomautti, että SWIFT:n vastuu rajoittui vain viestien turvalliseen välittämiseen ja velvollisuuteen korjata virheestä sattuneet vahingot.

Tuomioistuimen mukaan tärkeämpää oli pohtia sitä, ulottuiko vastuu tietoteknisen sanomanvälityksen lisäksi rahansiirron erityisiin ja olennaisiin osatekijöihin.¹⁵⁴ EUT ilmaisi päätöksessään, että vaikka SWIFT vaikutti taloudelliseen ja oikeudelliseen tilanteeseen, tärkeämpää oli se, että SWIFT ei saanut itse tutustua näin siirrettyjen sanomien sisältöön, eikä näin käytännössä vaikuttanut liiketoimen erityisiin ja olennaisiin osatekijöihin.¹⁵⁵ Kontkanen on kritisoinut tällaista tulkintaa yleisesti rahoitusjärjestelmän periaatteilla, joissa pankkisalaisuuden piiriin kuuluvissa palveluissa tärkeää on viestisanoman oikea-aikainen ja -muotoinen toimittaminen. Kolmas osapuoli ei voi avata pankkisalaisuuden piirissä olevien palvelujen viestisanomaa.¹⁵⁶

Suomessa maksujen reitityspalveluja ei pidetty verovapaana rahoituspalveluna tuomioissa KHO 16.11.2000 T 2961. Tuomiossa verotusta perusteltiin palvelun luonteen teknisyydellä ja sillä, että se oli toteutettu sähköisesti. Myös tapauksessa KHO 1998 T 2230 pankkien väliseen maksuvälitykseen liittyvä toiminta katsottiin verolliseksi.¹⁵⁷

¹⁵² C-350/10 Nordea, kohta 29.

¹⁵³ C-350/10 Nordea, kohta 35.

¹⁵⁴ C-350/10 Nordea, kohta 24.

¹⁵⁵ C-350/10 Nordea, kohdat 30 ja 34.

¹⁵⁶ Kontkanen 2003, s. 441–442.

¹⁵⁷ Tuomiossa kyse oli asiakasyrityksen ja pankin välisestä maksuliikesopimuksesta, jossa asiakasyrityksellä oli yhteys pankin tietojärjestelmiin ja jonka avulla se hoiti asiakasyritysten

Tuomion C-350/10 Nordea perusteella ulkoistettuna palveluna ostettu luottolaitosten välinen sähköinen sanomavälitys ei ole katsottavissa verovapaaksi palveluksi, joka vastaa tuomion C-235/00 CSC Financial services tulkintalinjaa. Vaikka palvelun tarjoajana toimiva yritys osallistuisi laajasti maksuvälitykseen ja sillä olisi liiketoimesta laaja taloudellinen vastuu, tärkeämpää on kuitenkin se, voiko palvelun tarjoaja vaikuttaa liiketoimen olennaisiin ja erityisiin osatekijöihin.¹⁵⁸

4.5 Liiketoimet, jotka koskevat talletus- ja käyttötilejä

4.5.1 Talletus- ja käyttötilien ero

Direktiivin 135 artiklan d) -alakohdassa määritellään verovapaiksi liiketoimet, jotka koskevat talletus- ja käyttötilejä. Tilejä koskevat liiketoimet perustuvat pankin sisäisiin tilijärjestelmiin. Tällainen palvelu voi olla esimerkiksi pankkitilin hallinnointi, josta pankki perii palkkion. Pankkitileihin liittyvät muut palvelut kuin tilin avaus ja tilien hallinnointi liittyvät niillä tehtäviin tilisiirtoihin. Toisaalta arvonnäköverodirektiivissä ei ole määritelty sitä, voidaanko tällä tarkoittaa muita kuin pankkien tilijärjestelmiin liittyviä liiketoimia.

Henkowiin mukaan tavallisesti käyttötileillä tarkoitetaan sellaisia tilejä, joilla pidetyt varat ovat nostettavissa välittömästi, kun taas talletustileillä tarkoitetaan sellaisia tilejä, joilta varojen nostaminen vaatii nostotapahtuman etukäteen ilmoittamisen tilinpitäjälle. Talletus- ja käyttötilejä koskevissa liiketoimissa direktiivin määritelmän suomenkielisessä versiossa puhutaan talletustileistä, kun taas englanninkielisessä kieliversioissa tarkoitetaan "talletustilien" osalta liiketoimia, jotka koskevat talletuksia ja talletuksien hallinnoitetta (deposits)¹⁵⁹ Henkow huomauttaa, että 135 direktiivin 1 kohdan d alakohdan talletustilien

maksuja. Myös kyseisen tuomion perusteella tärkein osatekijä maksujen välityspalvelussa on se, että varsinaiset tilikirjaukset tapahtuivat vain pankkien välillä.

¹⁵⁸ Kuitenkin Zuidgeest (2011. s. 107) huomauttaa, että ulkoistetut palvelut, jotka liittyvät maksuselvitysten ja katteensiirtojen toteuttamiseen, voivat tuomion C-175/09 AXA UK perusteella olla verovapaita.

¹⁵⁹ Henkow 2007, s. 113–114.

hallinnointi liiketoimena voitaisiin tulkita samaksi verovapaaksi palveluksi, kuin talletusten hallinnointi. ^{160 161}

4.5.2 C-464/12 ATP PensionService - eläkevakuutustoimintaan liittyvien tilien perustaminen ja tilikirjaukset katsottiin verovapaiksi palveluiksi

Sijoitusrahastopalvelujen talletus- ja käyttötilejä koskevia palveluja on käsitelty unionin tuomioistuimen ratkaisussa C-464/12 ATP PensionService. Tuomiossa oli kyse eläkekassoille suoritetuista palveluista, jotka koskivat eläkemaksujen tilittämistä ja maksamista. Tapauksessa ulkopuolinen yritys tarjosi eläkekassoille palveluja, joihin kuuluivat muun muassa tilien luominen järjestelmiin eläkevakuutettuja varten sekä tilien päivittäminen. Palveluntarjoajana toimineen yhtiön mukaan myös sellaisen tilisiirron, jossa on kaksi eri osapuolta, lisäksi, myös tilisiirto käyttötililtä saman tilinomistajan säästötilille, eli yhden osapuolen tilisiirto, aiheuttaa sellaisia taloudellisia ja oikeudellisia muutoksia tiliä hallinnoivan yhtiön ja tilin omistajan välille, että se olisi tulkittavissa verovapaaksi palveluksi. Palveluntarjoajan mukaan vaikka rahamäärän siirtäminen käyttötililtä säästötilille ei muuttaisi velkojaa tai saatavan määrää, saatavan ehdot muuttuvat suhteessa pankkiin. ¹⁶²

Tuomioistuimen ratkaisun mukaan tileihin liittyvät palvelut voidaan katsoa arvonlisäverotuksessa mainituiksi verottomiksi palveluiksi, jos ne eivät ole vain teknisluonteisia palveluja, vaan niillä "konkretisoidaan vakuutettujen oikeudet eläkekassoja kohtaan muuttamalla työntekijän saatava työnantajaltaan saatavaksi siltä eläkekassalta, johon hän kuuluu." ¹⁶³ Tuomioistuimen mukaan arvonlisäverottomana rahoituspalveluna voidaan pitää sellaisia palveluja, joilla yritys konkretisoi vakuutetun oikeudet eläkekassoja kohtaan perustamalla vakuutetuille tilejä eläkejärjestelmiin ja kirjaamalla heidän eläkemaksunsa tileille,

¹⁶⁰ Henkow 2007, s. 113–114 ja 185.

¹⁶¹ Henkow (2007, s. 185) huomauttaa, että tuomion C-77/01 EDM mukaan talletusten vastaanotto on itseasiassa pankille yleisöltä tarjottu palvelu, josta pankki maksaa korvaukseksi koron.

¹⁶² C-464/12 ATP PensionService, kohta 80.

¹⁶³ C-464/12 ATP PensionService, kohta 82.

sekä myös näihin palveluihin nähden liitännäisiä liiketoimia, jotka muodostavat yhtenäisenä kokonaisuutena pidettävän taloudellisen kokonaisuuden.¹⁶⁴

Pankkien tilijärjestelmiin liittyvistä palveluista ei ole suoraa oikeuskäytäntöä, mutta ainakin talletustileihin liittyvä talletusten vastaanotto, luottojen myöntäminen ja luottojen hallinnointi on vapautettu arvonlisäverosta. Käyttötileihin liittyviä palveluja ovat myös maksutoimeksiannot ja suoraveloitukset.

4.5.3 Maksutoimeksiannot ja suoraveloitukset

Vähittäismaksuja koskevat maksutoimeksiannot ovat maksupalveludirektiivin 4 artiklan mukaan mitä tahansa maksajan tai maksunsaajan maksupalveluntarjoajalleen antamia määräyksiä toteuttaa maksutapahtuma. Tällainen määräys voi olla esimerkiksi laskun maksaminen pankkitililtä pankin verkkopalvelussa. Maksutoimeksiantoja ovat esimerkiksi verkkolaskutus ja suoraveloitukset.¹⁶⁵

Suoraveloitus on luonteeltaan maksajan hyväksymä maksutoimeksianto, joka koskee maksajan omaa tiliä. Suoraveloituksessa maksajan maksutiliään veloitetaan maksunsaajan aloitteesta käynnistettävällä maksutapahtumalla. Maksaja voi antaa hyväksynnän joko maksunsaajalle tai maksupalveluntarjoajalle.

Euroalueella pyritään kehittämään yhteisiä ja unionin laajuisia maksupalveluja maksupalveludirektiivin lisäksi asetuksella 260/2012¹⁶⁶. Asetuksella säädellään tiettyjä euromääräisiä tilisiirtoja ja suoraveloituksia, ja sen mukaan tällaisista tilisiirroista ja suoraveloituksista ei saa periä monenvälisiä¹⁶⁷ siirtohintoja. Siirtohinnalla tarkoitetaan asetuksen 2 artiklan 12 kohdan mukaan maksua, joka maksetaan suoraveloitustapahtumasta maksupalveluntarjoajien välillä.

¹⁶⁴ C-464/12 ATP PensionService, kohta 87.

¹⁶⁵ Kontkanen 2015 s. 212–213.

¹⁶⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 260/2012 euromääräisiä tilisiirtoja ja suoraveloituksia koskevista teknisistä ja liiketoimintaa koskevista vaatimuksista.

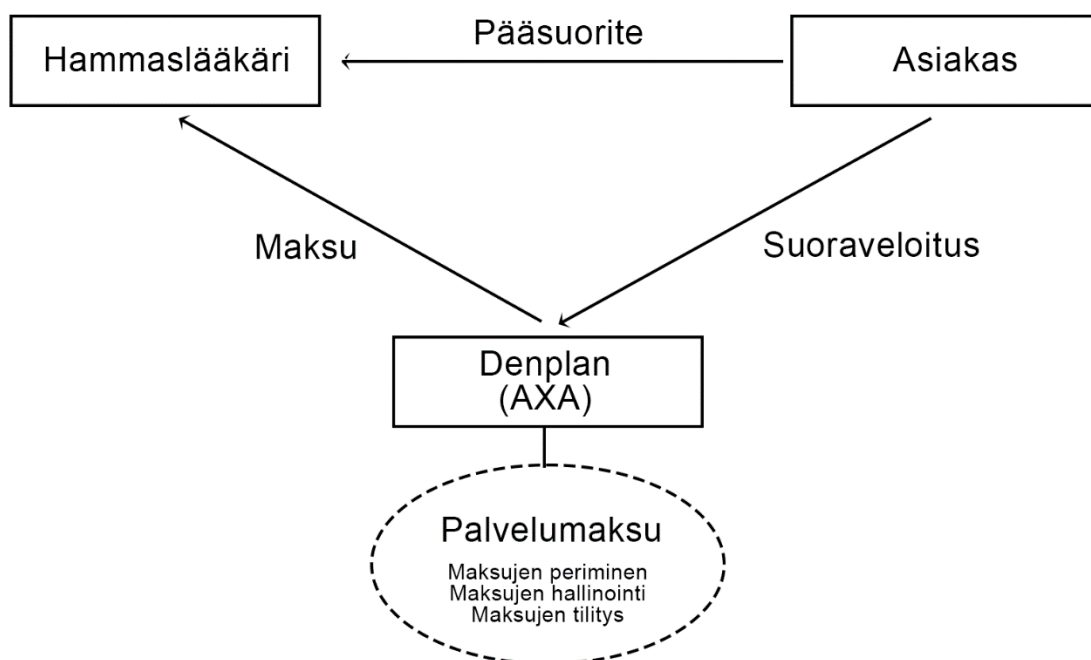
¹⁶⁷ Siirtohintojen tulee olla siis kahden osapuolen välisiä.

Kuitenkaan tällä ei rajoiteta esimerkiksi erilaisista valinnaisista lisäpalveluista maksettavia maksuja.

4.5.4 Suoraveloituspalvelun tulkinta arvonlisäverotuksessa

Tuomiossa C-175/09 AXA UK käsiteltiin suoraveloituspalvelun arvonlisäverotusta. Tuomiossa verovelvollinen tarjosi palvelun maksujen keräämiseen hammaslääkärien asiakkailta. Suoraveloituksella toimivassa järjestelmässä verovelvollinen keräsi maksuja asiakkaiden pankkitililtä ja tilitti ne eteenpäin hammaslääkäreille. Samalla yritys peri palvelumaksuna prosenttiosuuden hammaslääkärin saamasta palkkiosta suoraan tilityksen yhteydessä.

Kuva 6: Maksupalvelun rakenne tuomiossa C-175/09 AXA UK.

Suoraveloitus perustui asiakkaan antamaan valtuutukseen.¹⁶⁸ Hammaslääkärit maksoivat korvauksen maksujen perimisestä, hallinnoinnista ja tilittämisestä. Maksupalvelun pääsuoritteena oli kuukausittainen maksu asiakkaan tililtä

¹⁶⁸ C-175/09 AXA UK, kohta 7.

hammaslääkärin tilille.¹⁶⁹ Ratkaisussa painotettiin sitä, että vaikka palvelu koostui useista eri toiminnoista, jotka sinänsä voitaisiin erikseen katsoa myös verovapaiksi, kuitenkin tietyissä olosuhteissa tällaisia erillisiä suoritteita tulee pitää yhtenä ainoana liiketoimena.¹⁷⁰ Tulkittaessa missä olosuhteissa erillisiä suoritteita tulisi katsoa yhtenä ainoana palveluna, ratkaisussa painotettiin maksupalvelun vastaanottajan saamaa kokonaishyötyä palvelusta. Maksupalvelu tulkittiin sen vastaanottajalle hyödylliseksi, jos palvelun suorittajalle tilitetty summa maksetaan palvelun vastaanottajalle, ja jos palvelun suorittaja esittää tarvittavat tiedot saaduista summista palvelun vastaanottajalle.¹⁷¹

Jos siis palvelu on kokonaisuutena tarkastellen hyödyllinen palvelun vastaanottajalle, sitä myös käsitellään yhtenä kokonaisuutena arvonlisäverotuksessa. Toisin sanoen, jos palvelun vastaanottajan saama kokonaishyöty kärsii siitä, että palvelun suorittaja ei suorittaisi jotain tiettyä osaa palvelusta, tätä voitaisiin pitää merkittävänä palvelun arvonlisäverotusta ratkaistaessa.

Tuomioistuimen perusteluissa kuitenkin tällaiset suoraveloitukseen liittyvät ulkoistetut palvelut, jotka liittyivät maksujen hallinnointiin, maksujen kirjaamiseen ja maksuselvityksen tekemiseen¹⁷² ovat lähtökohtaisesti verovapaita. Zuideest huomauttaa, että palvelut, jotka liittyvät maksuselvityksen tekemisen ja tilikirjauksiin ovat tuomioissa C-175/09 AXA UK ja C-2/95 Sparekassens Datacenter sisällöltään vastaavia, ja C-175/09 AXA UK-tuomiossa näitä pidettiin pääsääntöisesti verottomina palveluina itsessään. Tuomion perusteella maksuselvitykseen liittyviä palveluja voitaisiin pitää olennaisilta osin verovapaana maksupalveluna myös ulkoistettuna, joka eroaa SDC-ratkaisun määritelmästä.¹⁷³ Kuitenkin tuomiossa palvelun luonteen huomioon ottaen kyse oli saamisten perimisestä, joka on rajattu jo käsitteenä verovapauden ulkopuolelle.¹⁷⁴

¹⁶⁹ C-175/09 AXA UK, kohta 7.

¹⁷⁰ C-175/09 AXA UK, kohta 21.

¹⁷¹ C-175/09 AXA UK, kohta 23.

¹⁷² C-175/09 AXA UK, kohdat 7–9 ja 28.

¹⁷³ Zuideest 2011, s. 107.

¹⁷⁴ C-175/09 AXA UK, kohta 28.

4.5.5 Yhteenveto talletus- ja käyttötilejä koskevien liiketoimien oikeuskäytännöstä

Tileihin liittyvistä palveluista voidaan koota seuraavia päätelmiä:

- Talletus- ja käyttötileihin liittyvistä liiketoimista talletustileihin liittyvä talletusten ja luottojen hallinnointi ovat pääsääntöisesti verovapaita rahoituspalveluja.
- Myös ulkopuoliselta ostettuna ainakin sijoitusrahastotoimintaan liittyvä tilien perustaminen ja tilikirjausten hallinnointi on katsottu verovapaaksi rahoituspalveluksi.
- Maksutoimeksiantoihin kuuluvissa suoraveloituksissa maksuselvitykseen liittyvät toiminnot, kuten maksuselvitysten tekeminen ja katteensiirrot, on katsottu lähtökohtaisesti verovapaaksi, ellei kyse ole saamisten perimisestä.

4.6 Maksukortteihin liittyvät palvelut

4.6.1 Maksuvälinetehtävä ja luottoinstrumentti

Maksukorttien päätehtävänä on niiden käyttö maksuvälineenä.¹⁷⁵ Muita maksuvälineitä ovat Finanssivalvonnan määritelmän mukaan esimerkiksi verkkopankkien tunnusluvut ja matkapuhelin, jos sitä käytetään maksuvälineenä.¹⁷⁶ Maksukortit jaetaan nykyään pääasiassa debit-kortteihin¹⁷⁷ ja luottokortteihin. Luottokortin käyttö maksuvälineenä perustuu kortinhaltijan tekemään luottosopimukseen.¹⁷⁸ Debit- ja luottokortit eroavat finanssioikeudellisesta näkökulmasta katevarauksien määrittelyn ja tiliveloituksien ajankohdan perusteella sekä sillä perusteella, kumpi vaihdannan osapuolista tosiasiallisesti käynnistää maksutapahtuman.¹⁷⁹ Käytännössä

¹⁷⁵ Wuolijoki – Hemmo 2013, Luku VIII.

¹⁷⁶ Mobiili- ja verkkomaksamista käsitellään erikseen luvussa 5.5.

¹⁷⁷ Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 631. Debit-kortit ovat käytännössä korvanneet tavalliset pankkikortit.

¹⁷⁸ Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 631.

¹⁷⁹ Kokkola 2010, s. 28–30.

maksukortit ovat nykyään yhdistelmäkortteja, jolloin korttiin on liitetty molempien korttityyppien ominaisuuksia.¹⁸⁰ Maksukortit liittyvät olennaisesti tilisiirtona suoritettaviin maksuihin. Pääasiassa jos maksua ei suoriteta käteisellä, se suoritetaan tavallisessa kaupankäyntitilanteessa maksukortilla.

Luottokortilla on niin sanottu kaksoistehtävä, koska maksuvälinetehtävän lisäksi se toimii myös luottoinstrumenttina.¹⁸¹ Luottokortin käytön perusteella maksettavaksi tulevaa luottokorttivelkaa käsitellään finanssioikeudellisesti vastaavalla tavalla kuin kortista riippumatonta luottoa.¹⁸² Näitä erilaisia tehtäviä voitaneen arvonlisäverotuksen puolesta arvioida eri tavalla, sillä luoton myöntämisen on katsottu olevan arvonlisäverosta vapaata.¹⁸³ Maksuvälinetehtävään liittyvät palvelut taas liittyvän laajemmin maksujen suorittamiseen.

Luottokortit jaetaan erikseen yleisluottokortteihin ja erityisluottokortteihin. Yleisluottokorteissa luotosta vastaava kortin myöntäjä on erillinen yritys maksuja vastaanottavasta yrityksestä.¹⁸⁴ Kortinhaltijalla on sopimus luottokorttiyhteisön kanssa luottokortin käytöstä, kun taas maksun vastaanottajalla on erillinen sopimuksensa maksujen vastaanottamisesta. Kun ostaja käyttää luottokorttia, luottokorttiyhteisö tekee myyjälle oston määräisen suorituksen.¹⁸⁵ Erityisluottokortteja ovat sellaiset luottokortit, jotka toimivat maksuvälineenä vain ostettaessa kyseisen liikkeellelaskijan hyödykkeitä.¹⁸⁶

Maksuihin ja tilisiirtoihin liittyvinä palveluina arvonlisäverotuksessa on kyse lähinnä maksukortteihin liittyvistä käsittely- ja palvelumaksuista. Tällaisia käsittelymaksuja ei erikseen mainita arvonlisäverodirektiivissä.

¹⁸⁰ Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 632.

¹⁸¹ Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 634.

¹⁸² Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 634.

¹⁸³ Kts. esim. Henkow 2007, ss. 93.

¹⁸⁴ Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 634. Yleisluottokortteja ovat mm Amex, Diners Club, Mastercard ja Visa.

¹⁸⁵ Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 634.

¹⁸⁶ Wuolijoki – Hemmo 2013, s. 635.

4.6.2 Korttimaksujen käsittelypalveluja koskeva oikeuskäytäntö

Oikeuskäytännössä on käsitelty maksukorttien käytöstä maksutavan perusteella veloittettavia erillisiä palvelumaksuja tapauksessa C-276/09 Everything Everywhere, jossa käsittelymaksun peri kauppias. Tapauksessa verovelvollinen veloitti asiakkailtaan maksutapaan perustuen erillisen palvelumaksun, kun se suoritettiin maksukortilla, käteisellä tai shekillä. Kansallinen tuomioistuin kysyi, katsotaanko tällainen erillinen maksu osaksi pääsuoritetta eli matkapuhelinpalvelusta maksettavaa vastiketta vai katsotaanko se erilliseksi palveluksi, joka olisi vapautettu arvonlisäverosta. Tuomioistuin piti muodollisesti erillisiä palvelujen suorituksia yhtenä kokonaisuutena. Ratkaisussa painotettiin suoritteiden lähtökohtaista itsenäisyyttä, jonka lisäksi taloudelliselta kannalta suoritteiden keinoitekoista jaottelua oli vältettävä.¹⁸⁷

Tuomiossa C-2/95 Sparekassens Datacenter EUT korosti, että vaikka tietty osatekijä olisi välttämätön osa verosta vapautetun palvelun suorittamiseksi, siitä ei voida päätellä, että tätä osatekijää vastaava palvelu vapautetaan arvonlisäverosta.¹⁸⁸ Näin ollen liittymisperiaatteen¹⁸⁹ käsitettä ei voitaisi pitää relevanttina asiana määritettäessä rahoituspalvelun verovapautta. Kuitenkin Everything Everywhere-tuomiossa tuomioistuin korosti liittymisperiaatetta ja keskivertokuluttajan käsitettä.¹⁹⁰

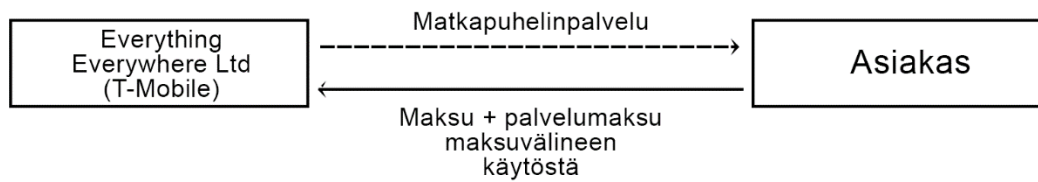
¹⁸⁷ C-276/09 Everything Everywhere, kohta 22.

¹⁸⁸ C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 65.

¹⁸⁹ Liittymisperiaatteesta, ks. esim. Määttä 2013, s. 366.

¹⁹⁰ C-276/09 Everything Everywhere, kohdat 25–26. Aikaisemmin keskivertokuluttajan käsitettä on käytetty ratkaisussa C-349/96 Card Protection Plan, jossa korostettiin keskivertokuluttajan käsitettä arvioitaessa, katsotaanko yrityksen tarjoavan asiakkaalle vain yhtä suoritetta vai useita erillisiä suoritteita.

Kuva 7. Matkapuhelinpalvelu ja palvelumaksu tuomiossa C-276/09 Everything Everywhere.

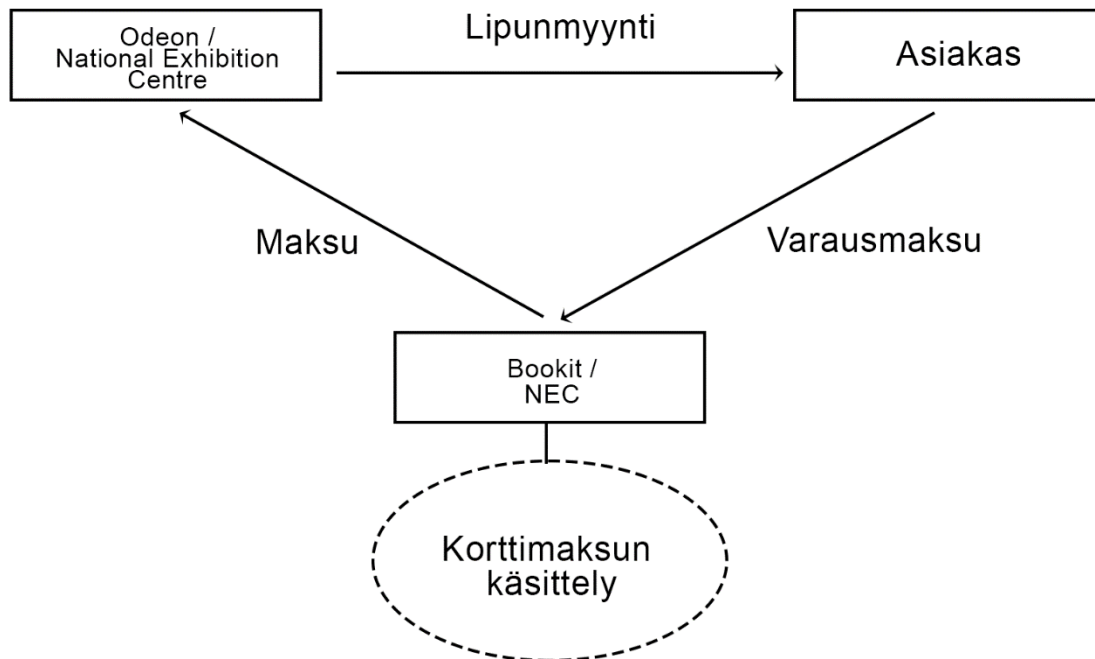
Tuomiossa C-276/09 Everything Everywhere matkapuhelinpalvelu oli pääsuorite, eikä erillinen maksutapaan liittyvä palvelumaksu perustunut ratkaisun mukaan tähän pääsuoritteeseen, koska sitä ei voitaisi tarjota asiakkaille erillisenä kokonaisuutena eli ilman pääsuoritteeseen perustuvaa intressiä.¹⁹¹ Tuomion mukaan asiakkaiden tarkoituksena ei ollut ostaa kahta erillistä palvelua, eli matkapuhelinpalvelua ja maksujen käsittelypalvelua.¹⁹²

Ratkaisun Everything Everywhere lisäksi tapauksissa C-607/14 Bookit ja C-130/15 National Exhibition Centre tuomioistuin on ottanut kantaa korttimaksujen käsittelypalvelujen arvonlisäverotukseen. Tapauksissa verovelvollinen suoritti asiakkailleen tapahtumavarauksista korttimaksujen käsittelypalveluja, joista loppuasiakkaalta perittiin ylimääräinen käsittelymaksu joko maksutavasta tai sen ajankohdasta riippuen. Kyseessä oli varauksista perittävä erillinen maksu, jonka yritys veloitti korttimaksutapahtuman yhteydessä, ja joita EUT ei pitänyt verottomana rahoituspalveluna. Tuomiot eroavat C-276/09 Everything Everywhere sen perusteella, mikä osapuoli veloitti ylimääräisen palvelumaksun.

¹⁹¹ C-276/09 Everything Everywhere, kohta 27.

¹⁹² C-276/09 Everything Everywhere, kohta 30.

Kuva 8: Pääsylipun varausmaksun käsittely tuomioissa C-607/14 Bookit ja C-130/15 National Exhibition Centre, maksuvälineenä maksukortti.

Vaikka tuomioissa C-607/14 Bookit ja C-130/15 National Exhibition Centre palvelun tarjoajan mukaan korttimaksujen käsittely ja varausmaksut olisivat käsiteltävissä maksujen välityspalveluna, EUT totesi ratkaisuisaan, ettei korttimaksujen käsittely käynnistänyt maksuprosessia eli raha ei konkreettisesti siirtynyt sen myötä tililtä toiselle. Tämän aiheutti sen sijaan maksupalveluntarjoajan pankille päivittäin lähetetty selvitystiedosto, jonka perusteella tilisiirto tapahtui.

EUT totesi ratkaisussaan C-607/14 Bookit, että vaikka maksujen käsittely oli niin olennainen osa maksua, ettei palvelua voitaisi toteuttaa ilman sitä¹⁹³, vedoten tapaukseen C-350/10 Nordea, ei verovelvollisen katsottu osallistuvan erityisellä ja olennaisella tavalla niihin muutoksiin, jotka konkretisoivat varojen omistuksen siirron. Kyseessä oli siis vain teknisten ja hallinnollisten keinojen toteuttaminen, jossa maksupalveluyritys kerää ja välittää tietoja saajanpankilleen, ja ottaa vastaan pankilta tietoja, joiden kautta myynti tapahtuu.¹⁹⁴

¹⁹³ C-607/14 Bookit, kohta 44.

¹⁹⁴ C-607/14 Bookit, kohta 51.

Jotta maksuprosessiin osallistuvan yrityksen tarjoama palvelu olisi vapaa verosta, kyseisen yrityksen tulee täyttää erityisiä ja olennaisia tehtäviä ja toisaalta sillä tulee olla liiketoimesta laaja oikeudellinen ja taloudellinen vastuu. Luottokortteja koskevilla palveluilla tämä tarkoittanee, että palvelun tarjoajan tulee kantaa kortin käytöstä aiheutuva luottoriski itse, jotta palvelu voitaisiin katsoa verovapaaksi.

Suomen oikeuskäytännössä tuomiossa KHO 2017:18 korttimaksujen varmistamista ja toteuttamista koskevat kauppiashankintaan (acquiring) liittyvät palvelut muodostivat palvelukokonaisuuden, joka oli kokonaisuudessaan verovapaa. Palvelukokonaisuus liittyi täysin pankkien ja kauppiaiden väliseen korttimaksupalvelujen hoitamiseen. Palvelun verovapautta perusteltiin erillisen kokonaisuuden määritelmällä sekä sillä, että kyseinen käsittelypalvelu täytti liiketoimien erityisiä ja olennaisia tehtäviä.

Myös tapauksessa KHO 12.5.2014 (ei julk.) korttimaksujen käsittely katsottiin verottomaksi rahoituspalveluksi. Palvelu piti sisällään muun muassa kaupan maksupäätteen ja pankin välisen tietojenvaihdon, maksusanoman ja tilityssanoman muodostamisen ja lähettämisen pankille. Tilityssanoma muodosti kirjauksen, jonka perusteella varat siirtyivät maksukortin haltijan tililtä maksun vastaanottajalle. Verovelvollinen muodosti laskutustiedot, joiden perusteella pankki laskutti maksukorttiasiakasta.

Keskusverolautakunnan antamassa ennakkoratkaisussa KVL 2015/20 maksujärjestelmiin ja korttimaksujen maksuliikkeen hoitamiseen tarjottu palvelupaketti jaoteltiin arvonlisäverotuksessa niin, että maksuliikkeeseen tarkoitetut palvelut olivat verovapaita, ja maksujärjestelmän käyttöön tarkoitetut palvelut olivat verollisia. Korttimaksulaitteen vuokraus ja maksujärjestelmiin liittyvät hallinnolliset palvelut olivat arvonlisäverollisia palveluja, kun taas maksupalvelu, joka mahdollisti varojen siirron asiakkaalta maksujärjestelmän kautta kauppiaille, katsottiin verovapaaksi maksuliikkeen hoidoksi.

4.6.2 Yhteenveto maksukorttipalvelujen verotuskäytännöstä

Maksukortteihin liittyvien palvelujen arvonlisäverotuksessa korttimaksujen käsittelypalvelut on katsottu arvonlisäverollisiksi palveluiksi riippumatta siitä, tuottaako palvelun kauppias vai ulkopuolinen palveluntarjoaja. Tuomion C-175/09 AXA UK perusteella palvelukokonaisuus, joka muodostuu maksuselvityksestä, maksun käsittelystä ja katteensiirtojen toteuttamisesta, voisi nykyisessä oikeustilassa olla verovapaa. Suomen oikeuskäytännössä kyseiset palvelut on katsottu arvonlisäverottomiksi rahoituspalveluiksi.

5. MAKSUPALVELUJEN KEHITYS JA ARVONLISÄVEROTUS

5.1 Uuden maksupalveludirektiivin mukaiset palvelut

Rahoitusalaan koskevat vähittäispalvelumarkkinat muuttuvat merkittävästi digitalisoitumisen myötä.¹⁹⁵ Maksupalveludirektiivi 2015/2366 toi mukanaan muutoksia tiettyihin maksupalveluntarjoajien tuottamiin maksupalveluihin. Direktiivi tuli implementoida kansalliselle tasolle viimeistään 13.1.2018. Suomessa direktiivi implementoidaan¹⁹⁶ perustuen hallituksen esityksiin HE 132/2017 maksupalvelulain muuttamiseksi ja HE 143/2017 maksulaitoslain muuttamiseksi. Direktiivin tarkoituksena on yleisesti saattaa erilaiset maksupalvelut nykyistä laajemmin sääntelyn piiriin ja pysyä mukana maksupalvelumarkkinoiden kehityksessä.¹⁹⁷

Maksupalveludirektiivin johdannon 4 kohdassa todetaan, että erityisesti kortti-, verkko ja mobiilimaksuissa Euroopan maksumarkkinoiden yhdentymisessä on ollut vakavia haasteita. Johdannon 10 kohdan mukaan direktiivillä otettiin käyttöön maksutapahtumien vastaanottamisen neutraali määritelmä laajentamaan vastaanottamisen käsitettä koskemaan myös sellaisia tilanteita, joissa maksutapahtumien vastaanottajia on useita.

Direktiivin suurimpana muutoksena on sääntelyn laajentaminen kattamaan niin sanottuja kolmansia osapuolia tietyissä maksupalveluissa. Muutokset direktiivissä koskevat uusia, direktiivin määrittelyyn lisättyjä maksupalveluja: Luottolaitosten tulee avata tiettyjä osia liiketoiminnastaan kilpailuille avaamalla omia teknisiä rajapintojaan muille maksupalveluntarjoajille. Tällaisia rajapintoja voi liittyä sekä pankkien omien sovellusten käyttöön että pankkien

¹⁹⁵ Euroopan komissio 2015, s. 10–12. Toisaalta taas luottolaitosten välisiin palveluihin ei luultavasti ole tulossa suuria muutoksia raskaan sääntelyn ja riskivaatimuksien takia.

¹⁹⁶ Hallituksen esityksen mukaan osa säännösten voimaantulosta säädettäisiin kuitenkin valtioneuvoston asetuksella, koska niiden on tarkoitus tulla voimaan 18 kuukauden kuluttua tiettyjen komission teknisten standardien voimaantulosta.

¹⁹⁷ Finanssivalvonta 2018b.

maksujärjestelmien teknistä infrastruktuuria hyödyntäviin palveluihin.¹⁹⁸ Viidennen artiklan mukaan maksulaitoksilla tulee kuitenkin olla ammatillinen vastuuvakuutus tili- ja maksutietojen väärinkäytöstilanteiden varalle.

Uuden maksupalveludirektiivin myötä maksulaitoksille tulee mahdollisuus hyödyntää laajasti asiakkaiden luvalla heidän omia tilitietojaan. Tämä koskee siis myös muita kuin luottolaitoksia, jotka hallinnoivat asiakkaan varoja tileillään. Tällaisia uusia palveluja ovat direktiivin johdannon kohdassa 27 mainitut maksutoimeksiantopalvelut ja kohdan 28 tilitietopalvelut sekä kohdassa 68 mainittu korttipohjaisten maksuvälineiden liikkeeseenlasku toisen osapuolen tarjoamaan tiliin liitettynä.

Maksutoimeksiantopalvelut liittyvät sähköiseen kaupankäyntiin. Palvelussa verkkokaupan ja maksajan pankin verkkopankkipalvelun välillä käytetään verkkopankin rajapintaa hyödyksi niin, että verkkomaksutapahtuma voidaan käynnistää suoraan verkkokaupan kautta.¹⁹⁹ Tämä nopeuttaa sähköistä kaupankäyntiä, sillä kauppiaan ei tarvitse erikseen hakea varmistusta maksun tapahtumisesta oman pankkinsa välityksellä toisen osapuolen pankilta.

Maksupalveludirektiivin 4 artiklan 16 kohdan mukaan tilitietopalvelulla tarkoitetaan yhdeltä tai usealta eri maksupalveluntarjoajalta maksupalvelunkäyttäjälle koottua reaaliaikaista tietoa yhdestä tai useammasta eri maksutilistä, joita yksi tai useampi maksupalveluntarjoaja ylläpitää. Maksupalveludirektiivin johdannon 28 kohdan mukaan tilitietopalveluja tarjoaville yrityksille annetaan oikeus pankkien tilitietorajapintojen käyttöön. Tilitietopalvelujen tavoitteina on maksupalveludirektiivin johdannon 28 kohdan mukaan antaa maksupalvelunkäyttäjille kokonaiskuva hänen rahoitustilanteestaan. Tämän lisäksi maksupalveludirektiivissä säädetään muun muassa televiestintäyhtiöiden tarjoamista maksupalveluista.

¹⁹⁸ Direktiivin johdannon 49 kohdassa todetaan, että ”on erityisen tärkeää, että kaikilla maksupalveluntarjoajilla on pääsy maksujärjestelmien teknisiä infrastruktuureja koskeviin palveluihin. Tällaiseen pääsyyn olisi kuitenkin sovellettava asianmukaisia vaatimuksia näiden järjestelmien eheyden ja vakauden varmistamiseksi.”

¹⁹⁹ Finanssivalvonta 2018b.

5.2 Maksupalveludirektiivin muutokset ja arvonlisäverotus

Vaikka arvonlisäverotuksessa ei ole erillistä maksupalvelun määritelmää, uudessa maksupalveludirektiivissä viitataan maksupalvelujen alv-kohteluun. Direktiivin johdannon kohdan 103 mukaan maksupalveludirektiivillä ei saisi rajoittaa arvonlisäverodirektiivin maksupalvelujen alv-kohteluun liittyvien säännösten soveltamista. Kohdassa ei erikseen mainita mitä arvonlisäverodirektiivin säännöstä tarkoitetaan, mutta oletettavasti tällä tarkoitetaan juuri arvonlisäverodirektiivin 135 ja 137 artikloja rahoituspalvelujen verovapaussäännöksistä.

Maksutoimeksiantopalveluiden suorittaminen perustuu teknisen rajapinnan käyttöön verkkokaupassa. Palvelu perustuu suoritukseen, jossa maksupalveluntarjoaja saa pankilta tarvittavat tiedot ja käynnistää maksutapahtuman. Tällaisessa tilanteessa maksupalveluntarjoajana toimiva yritys laskuttanee palvelustaan verkossa toimivaa kauppiasta. Periaatteessa maksupalveluntarjoaja tarjoaa kauppiaille palvelua, joka perustuu liiketoimen erityisiin ja olennaisiin osatekijöihin, koska rahansiirto edellyttää sitä. Palvelu on kuitenkin pitkälti teknistä palvelua. Maksupalveludirektiivin johdannon 31 kohdan mukaan maksutoimeksiantopalvelun tarjoaja ei missään maksuketjun vaiheessa pidä hallussaan käyttäjän varoja. Arvonlisäverotuksessa tämä on nähty vaatimuksena palvelun verovapaudelle. Lisäksi maksutoimeksiantopalvelun tarjoamisessa lähtökohdat ovat samankaltaiset kuin unionin tuomioistuimen antamissa ratkaisuissa C-607/14 Bookit ja C-130/15 National Exhibition Centre. Molemmissa tapauksissa palveluun nähden kolmas osapuoli toimi maksupalveluntarjoajana. Vaikka liiketoimi ei ole tapauksissa vastaava, tekninen toteutus on hyvin samankaltainen. Tuomioistuimen mukaan vaikka palvelut olivat osa maksun käsittelyprosessia ja käynnistivät rahansiirron, tällä ei ollut merkitystä palvelun verovapautta arvioitaessa.²⁰⁰

Vaikka unionin tuomioistuimen mukaan palvelun tarjoajan luonteella ei ole rahoituspalvelun verovapautta tulkittaessa merkitystä²⁰¹, on kuitenkin

²⁰⁰ Tuomiot C-607/14 Bookit, kohta 44 ja C-130/15 National Exhibition Centre kohta, 41.

²⁰¹ Tuomio C-2/95 Sparekassens Datacenter, kohta 35.

tulkinnanvaraista, voisivatko muut kuin luottolaitosluvalla toimivat rahoituslaitokset saada maksutoimeksiantopalveluja arvonlisäverovapauden piiriin. Tässä tapauksessa luottolaitokset voisivat tarjota myös maksutoimeksiantopalveluja verovapaasti, jos ne voivat sisällyttää palvelun osaksi palvelupakettia, jossa pääsuoritteena on rahansiirto.

Tilitietopalvelut tulkittaneen arvonlisäverotuksen kannalta pelkäksi informaatiopalveluksi ja atk-alustan antamiseksi asiakkaan käyttöön, eikä niitä voida näin ollen pitää verovapaana rahoituspalveluna.²⁰² Tilitietopalvelun teknisen luonteen osoittaminen lienee maksutoimeksiantopalveluja selkeämpää. Tilitietopalvelujen tarjoaminen perustuu pelkkään tilitietojen välittämiseen, ja sillä lienee vain korkeintaan epäsuora kytkeä arvonlisäverodirektiivissä mainittuihin verovapaihin talletus- ja käyttötileihin liittyviin palveluihin.²⁰³

5.3 Muutokset maksuvälineitä koskevien palvelujen tarjoamiseen

Tiettyjen maksuvälineiden käytöstä laskutettavien palvelumaksujen suuruutta alettiin säädellä Euroopan neuvoston asetuksella 2015/751²⁰⁴ korttipohjaisista maksutapahtumista velotettavista siirtohinnoista²⁰⁵. Asetuksen perusteella määrättiin pankki- ja luottokorttimaksuista maksimisiirtohinnot. Asetuksen johdannon kohdan 13 mukaan maksimisiirtohinnoja alettiin soveltaa unionin vähittäismaksumarkkinoiden yhdistämisen helpottamiseksi. Yleisesti maksupalveluntarjoaja veloittaa palvelumaksun suoraan asianomaiselta maksajalta ja maksunsaajalta. Tämä on todettu yleisesti tehokkaimmaksi järjestelmäksi maksujen automaattisen käsittelyn kannalta.

Kauppatilanteessa maksukorttitapahtumaan osallistuvat kuluttajan ja kauppiaan lisäksi yleensä myös molempien osapuolien pankit, ja tämän lisäksi kolmas

²⁰² Tuomio 235/00 CSC Financial Services, kohta 26.

²⁰³ Esim C-607/14 Bookit, kohta 46.

²⁰⁴ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2015/751, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2015, korttipohjaisista maksutapahtumista veloitettavista siirtohinnoista.

²⁰⁵ Siirtohinnoista on palkkio maksutapahtumien tilittäjältä kortin myöntäjälle.

osapuoli joka käsittelee korttimaksun²⁰⁶. Maksukorttien käsittelypalkkiot ovat olennainen osa korttimaksuprosessia, ja siirtohinnot muodostavat suurimman osan maksupalveluntarjoajien veloittamista korttimaksuihin liittyvistä palvelumaksuista. Siirtohintojen koskevan asetuksen 2015/751²⁰⁷ 3 artiklan mukaisesti korttipohjaisten siirtohintojen perimisestä annetun asetuksen mukaisesti neljän osapuolen maksukorttijärjestelyssä siirtohinnan enimmäisosuus saa olla

1. Pankkikorttimaksussa maksutapahtumakohtaisesti enintään 0,2 prosenttia maksun kokonaismäärästä.

2. Luottokorttimaksussa maksutapahtumakohtaisesti enintään 0,3 prosenttia maksun kokonaismäärästä.

Asetuksen 1. artiklan 3 kohdan mukaan kolmen osapuolen maksukorttijärjestelyssä ei ole samanlaista kattoa siirtohinnoille. Jos kolmen osapuolen maksukorttijärjestely antaa muille maksupalveluntarjoajille kuin mukana oleville pankeille luvan korttipohjaisten maksuvälineiden liikkeeseenlaskuun tai korttipohjaisten maksutapahtumien vastaanottoon tai molempiin, kolmen osapuolen maksujärjestelyn siirtoihin sovelletaan samoja sääntöjä kuin neljän osapuolen maksujärjestelyihin. Tällaiset palvelumaksut ovat esimerkiksi lähes-kiinteähintaisesta maksupalvelusta, joita voitaisiin käytännössä helposti arvonlisäverottaa.²⁰⁸ Jos muu kuin siirtohintana veloitettava maksuvälineen käytöstä veloitettava palvelumaksu on kiinteä tai lähes kiinteä, sen arvonlisäverotuksessa ei teoriassa olisi ongelmia.

Tuomion C-276/09 *Everything Everywhere* mukaan maksuvälineen käytöstä veloitettu ylimääräinen palvelumaksu lasketaan osaksi alkuperäistä hyödykkeestä maksettua hintaa eikä erillisinä verosta vapaana liiketoimena. Suomen arvonlisäverotuksessa maksukortteja koskevia palveluja on pidetty

²⁰⁶ Kokkola 2010, s. 26.

²⁰⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2015/751, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2015, korttipohjaisista maksutapahtumista veloitettavista siirtohinnoista.

²⁰⁸ Jack 1999, s. 842.

verovapaana rahoituspalveluna.²⁰⁹ Kuitenkin uuden maksupalvelulain muutosta koskevan hallituksen esityksen HE 132/2017 1.5 kohdan mukaan erillisiä palvelumaksuja ei saisi enää periä, kun maksu toteutetaan yleisimmillä maksukorteilla.

5.4 Maksukorttien liikkeeseenlasku palveluna

Kuluttajat hankkivat maksukorttinsa pääasiassa luottolaitosten kautta. Maksukortteja voivat tarjota myös maksulaitokset, jotka eivät ylläpidä asiakkaiden tilejä. Maksulaitos ei saa maksupalveludirektiivin johdannon 67 kohdan mukaan itse tehdä katevarauksia luottolaitoksen ylläpitämälle asiakkaan tilille. Korttipohjaisia maksuvälineitä liikkeeseen laskevilla maksupalveluntarjoajilla tulee olla maksupalveludirektiivin johdannon 28 kohdan perusteella samat oikeudet ja velvollisuudet kuin tilejä ylläpitävillä luottolaitoksilla. Korttien liikkeeseenlaskupalvelu perustuu Euroopan neuvoston asetuksen 2015/751²¹⁰ kohdan 29 mukaan maksuvälineen liikkeeseenlaskijan ja maksajan väliseen sopimussuhteeseen, eikä riipu siitä, säilyttääkö liikkeeseenlaskija varoja maksajan puolesta.

Maksukorttien liikkeeseenlaskussa palvelun tarjoaja luovuttaa käyttäjälle maksukortin, antaa luvan suorittaa maksutapahtumia maksupäätteillä ja takaa, että palveluehtojen mukaiset maksut tapahtuvat oikein. Tällaisen palvelupaketin tarjoamisesta ei ole arvonlisäverotuksessa säännöksiä, ja erillisten suoritteiden erottelu²¹¹ on palvelun vastaanottajan saaman kokonaishyödyn²¹² perusteella haastavaa. Jos keinotekoisien jaottelun välttämiseksi palvelua tulkittaisiin kokonaisuutena²¹³, periaatteessa maksukorttien liikkeeseenlasku voisi täyttää arvonlisäverottoman maksupalvelun ehdot tilanteessa, jos maksupalveluntarjoajalla on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin niillä luottolaitoksilla, joissa tilit varsinaisesti sijaitsevat. Toisaalta tuomioiden C-607/14

²⁰⁹ Esim. maksukorttien varmennus KHO 12.5.2014 (ei julk.) ja kauppiashankinta-palvelut (acquiring) KHO: 2017:18

²¹⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2015/751, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2015, korttipohjaisista maksutapahtumista veloitettavista siirtohinnoista.

²¹¹ Tuomio C-175/09 AXA UK, kohta 21.

²¹² Tuomio C-175/09 AXA UK, kohta 23.

²¹³ Tuomio C-175/09 AXA UK, kohta 21.

Bookit ja C-130/15 National Exhibition Centre perusteella ainakin korttimaksujen käsittely olisi verollista, kun sen tarjoaa kolmas osapuoli, joka välittää maksuliikenteen tietoja osapuolten välillä. Oletettavasti, jos maksukorttien tarjoaja varmentaisi itse maksutapahtumat ja suorittaisi rahansiirron, maksupalvelu voitaisiin katsoa verottomaksi rahoituspalveluksi.

5.5 Mobiili- ja verkkomaksaminen

Mobiililaitetta, kuten älypuhelinta, voidaan käyttää maksukortin tavoin maksuvälineenä erillisen lähimaksutekniikan avulla, mutta myös niin sanottuun kaukomaksamiseen²¹⁴ esimerkiksi verkkokaupassa, sekä rahansiirtoihin mobiililaitteiden välityksellä.²¹⁵ Maksamiseen liittyviä palveluja tarjoavat mobiilialustalla maksupalvelulaitosten lisäksi myös televiestintäyhtiöt.

Mobiililaitteen käyttö maksuvälineenä perustuu vielä yleisesti liitännäiseen maksuinstrumenttiin. Vaikka käytettävä tekniikka eroaa osittain maksukorttien käytöstä, toistaiseksi mobiilimaksamista käsitellään osana pankki- ja luottokorttimaksuja, sillä tällaiset mobiilimaksut ovat vielä maksukortteihin liitännäistä. Tämän perusteella mobiilimaksamisen palvelut ovat arvonlisäverotuksessa verrattavissa korttimaksuihin ja niitä sisältäviin käsittelypalveluihin. Kaukomaksamisessa mobiilipalvelun käyttö esimerkiksi verkkomaksuissa on verrattavissa veloituserusteiseen maksuinstrumenttiin.²¹⁶ Jos esimerkiksi maksulaitoksen tarjoamassa mobiilisovelluksessa on verkkomaksamiseen suunniteltu työkalu joka käynnistää maksutapahtuman, mutta maksulaitos ei itse voi osallistua varojen siirtoon osapuolien välillä, palvelu tulkittaneen arvonlisäverolliseksi rahoituspalveluksi ja sitä käsitellään samalla tavalla kuin maksutoimeksiantopalvelua. Jos taas samaa palvelua tarjoaa pankki omassa verkkopankkisovelluksessaan, palvelu on teknisesti verrattava tilisiirtoon, ja täyttäneen verovapaan rahoituspalvelun kriteerit. Tuomioiden C-

²¹⁴ Kaukomaksamisessa verkkokaupan ostokset maksetaan mobiililaitteeseen tulevalla maksutiedolla.

²¹⁵ EY 2016, s. 1.

²¹⁶ Ks. luku 2.4.

607/14 Bookit ja C-130/15 National Exhibition Centre tulkinta tarkensi myös verkossa tapahtuvien maksupalvelujen arvonlisäverotuksen tulkintaa aikaisempaan oikeuskäytäntöön verrattuna.²¹⁷ Tuomioistuimen mukaan palveluntarjoaja ei itse suorittanut veloituksia tai hyvityksiä tilien välillä, vaan päätöksen tilin veloittamisesta teki maksukorttia käyttävä ostaja.²¹⁸ Tällöin jos ostaja tekee itse päätöksen tiliveloituksesta, kuten yleensä verkkomaksamisessa, eivät verkkomaksamisen palvelut olisi tulkittavissa verovapaiksi rahoituspalveluiksi.

Maksupalveludirektiivin soveltamisala laajeni myös erillisten mobiililaitteella toteutettavien maksujen piiriin, joista peritään maksu matkapuhelinliittymää koskevan laskun yhteydessä. Sähköisten viestintäpalvelujen lisäksi tarjottavia palveluja voidaan tarjota ilman maksupalveludirektiivin sääntelyä edellyttäen, että niiden arvo yksittäistä käyttäjää kohti on alle 300 euroa kuukaudessa. Laskutusmuodolla ei liene arvonlisäverotuksen kannalta merkitystä. Tällaiset mobiililaitteella tehdyt, operaattorilaskutuksena tarjotut palvelut katsottaneen arvonlisäverolliseksi palveluksi tuomion C-276/09 Everything Everywhere perusteella, ja osaksi tarjottua pääsuoritetta eli televiestintäpalvelua.

²¹⁷ Toisaalta EUT korosti tuomiossa, että ottaa kantaa vain tiettyyn korttimaksuihin liittyvään palveluun. Vaikka tulkintalinja ei olisi yleistettävissä, lähtökohdiltaan palvelun suoritteet ovat hyvin samanlaisia esimerkiksi maksutoimeksiantopalveluissa ja tietyissä verkkomaksamisen palveluissa.

²¹⁸ C-607/14 Bookit, 47 kohta.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Tutkimuksen tavoitteet ja niiden saavuttaminen

Tutkimuksessa on käsitelty maksupalvelujen arvonlisäverotusta. Tutkimuksessa selvitettiin ensin, miten maksupalvelu määritellään teknisesti ja juridisesti. Toisessa luvussa käsiteltiin maksuihin liittyviä järjestelmiä sekä maksun teknistä toteutumista tilisiirtona. Tämän lisäksi toisessa luvussa käsiteltiin myös maksupalvelujen juridista sääntelyä. Maksupalvelujen kenttä on sekä teknisesti että juridisesti hyvin monimuotoinen kokonaisuus, johon liittyvät sekä säännellyt, maksupalveludirektiivin mukaiset palvelut, että myös esimerkiksi muut luottolaitosten suorittamat maksuliikenteen palvelut.

Kolmannessa luvussa käsiteltiin rahoituspalvelujen arvonlisäverotusta. Rahoituspalvelujen arvonlisäverovapaus perustuu arvonlisäveron ja palvelun hinnan määrittelyn ja jakamisen ongelmiin. Lisäksi luvussa pohdittiin maksupalvelujen kuulumista arvonlisäverotuksen soveltamisalaan sekä maksupalvelujen verokantaa. Luvun 3.4 perusteella sellaisia maksamiseen liittyviä palveluja, joiden hinta ja arvonlisäveron määrä on helposti yksilöitävissä, voitaisiin verottaa vaikeuksitta. Rahoituspalvelujen arvonlisäverotuksessa palvelujen arvonlisäverokäsittely riippuu paljon palvelun laadusta. Ongelmaksi oikeuskäytännössä ovat erityisesti muodostuneet ulkoistetut ja alihankintana tuotetut palvelut, jotka voidaan käytännössä lukea osaksi verovapaata pääsuoritetta.

Neljännessä luvussa käsiteltiin maksupalveluja koskevaa arvonlisäverotuksen oikeuskäytäntöä. Maksupalveluja koskevien oikeustapausten, etenkin tuomion C-2/95 Sparekassens Datacenter perusteella, voidaan määritellä useita eri periaatteita, jotka tulee ottaa huomioon ratkaistaessa maksamiseen ja tilisiirtoihin liittyvien palvelujen arvonlisäverotusta. Maksupalvelujen arvonlisäverotusta koskeva oikeustila on edelleen hyvin tulkinnanvaraista. Suurin osa maksuihin liittyvistä palvelusuoritteista on oikeuskäytännön mukaan arvonlisäverollista palvelujen myyntiä. Ehkä merkittävin muutos oikeustilassa koski tuomiossa C-175/09 AXA UK annettua määritelmää, jonka mukaan maksun käsittelyyn

liittyvät palvelut kolmannen osapuolen toimesta ovat lähtökohtaisesti verovapaita rahoituspalveluja.²¹⁹ Tulkinnasta ei kuitenkaan ole uudempaa oikeuskäytäntöä. Maksuvälineiden käyttöön liittyvät käsittelypalvelut on katsottu oikeuskäytännössä pääosin verolliseksi palveluksi.

Viidennessä luvussa käsiteltiin maksupalveludirektiivin muutoksia ja maksupalveluja. Luvussa myös käsiteltiin sitä, voitaisiinko tällaisia palveluja pitää arvonlisäverovapauden soveltamisalaan kuuluvina palveluina. Maksamiseen liittyvät palvelut kehittyvät jatkuvasti, jolloin yleisiä määritelmiä uusien palvelujen verokohtelusta on vaikea esittää. Kuitenkin lähtökohtaisesti sekä tilitietopalvelut että maksutoimeksiantopalvelut ovat tulkittavissa verollisiksi palveluiksi.

6.2 Kokoavasti maksupalvelujen arvonlisäverotuksesta

Rahoituspalvelujen arvonlisäverotukseen liittyy useita ongelmia, jotka kytkeytyvät palvelujen hintaan ja määriteltävään veroon. Rahoituspalvelujen verottaminen yleisellä arvonlisäverokannalla saattaisi vaikuttaa myös kulutusluotoista perittyihin kuluihin, joka on ongelma kotitalouksien velkaantumisen vuoksi.

On epäselvää, tuleeko rahoitukseen liittyviä palveluja verottaa palveluina ollenkaan, ja ovatko rahoituspalvelut yleensäkin arvonlisäverotuksen määritelmän mukaisia palveluja, vai vain keino palveluiden hankkimiseen. Rahoituspalvelut eivät sinänsä välttämättä kohdistu suoraan kulutukseen, mutta toisaalta niissä korostuu kuitenkin tehty arvonlisä.

Maksupalvelun arvonlisäverokohtelun määrittämisessä korostuu palvelun tarjoajan vastuu, jonka tulee kattaa transaktioon kohdistuvan palvelun lisäksi liiketoimen ominaispiirteinä olevat erityiset ja olennaiset osatekijät. Tämän lisäksi palvelun tulee osallistua oikeudellisten ja taloudellisten muutosten toteuttamiseen. Jos maksupalvelun suorittaja ei siis osallistu erityisellä ja olennaisella tavalla prosessiin, josta maksupalvelu suoritetaan, kyseistä suoritetta ei voida pitää verottomana rahoituspalveluna. Maksut ja tilisiirrot

²¹⁹ C-175/09 AXA UK, kohta 28.

käsitellään nykyään täysin sähköisesti, joten kokonaisvastuulla viitattaneen aina teknisiin näkökohtiin. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen vastuuta koskeva vaatimus ei näytä olevan johdonmukainen sen näkemyksen kanssa, jonka mukaan tapa, jolla palvelut suoritetaan, ei vaikuta arvonlisäverovapautuksen soveltamiseen.²²⁰

Rahoituspalveluiden arvonlisäverovapauden perusteena oleva vaikeus määritellä veron peruste ei useimmissa maksamiseen liittyvissä palveluissa ole relevantti. Useissa maksupalveluissa veron perusteen määrittäminen on yksinkertaista, sillä palvelut ovat kiinteähintaisia tai niiden hinta on helposti määriteltävissä.²²¹

Muihin rahoituspalveluihin verrattuna maksamiseen liittyvien palveluiden verovapaudessa keskeinen asia on tilisanoman tai maksun kirjaus. Maksujenvälitys on tietojenkäsittelyä, joka koostuu tiedon tai sanoman välityksestä ja sitä koskevista standardeista turvallisuuteen perustuvista sopimusjärjestelyistä.²²²

Maksujen välitykselle on tunnusomaista maksumääräyksen saapuminen muuttumattomana vastaanottajalle.²²³ Tämä voinee olla verovapautta ratkaistaessa riittävänä perusteena palvelun arvonlisäverotukselle, sillä palvelun ei välttämättä katsota liittyvän pääsuoritteen erityisiin ja olennaisiin osatekijöihin eikä aiheuttavan sellaisia taloudellisia ja oikeudellisia muutoksia, joiden myötä maksupalvelu nähtäisiin itsenäisenä ja verovapaana suoritteena. Vaikka kyseinen palvelu olisi maksulle tai tilisiirron suorittamiseen liittyvä itsenäinen palvelu sekä erillinen ja olennainen kokonaisuus, teknisten seikkojen korostuessa se katsotaan usein arvonlisäverolliseksi. Automaattiseen tietojenkäsittelyyn liittyviä palveluja voidaan pitää verovapaina liiketoimina, jos ne ovat kokonaisuutena arvioiden erillinen kokonaisuus, ja jos ne ovat erityisiä ja olennaisia vapautettujen liiketoimien kannalta.²²⁴

²²⁰ Menner – Hermann, s. 69.

²²¹ Esim. C-130/15 National Exhibition Centre, kohta 51, C-607/14 Bookit, kohta 56.

²²² Kontkanen 2003, s. 441.

²²³ Kontkanen 2003, s. 441.

Tietoteknisten piirteiden korostuessa maksujen välityspalveluja pidetään usein verollisina. Maksupalvelujen kehittyessä erilaiset maksamiseen liittyvät palvelut luultavasti tulkitaan sellaisiksi maksujen liitännäissuoritteiksi, joista on suoritettava arvonlisävero. Tämän lisäksi uusien maksamiseen liittyvien palveluiden arvonlisäverokohtelun määrittelyssä voitaneen olettaa, että suppean tulkinnan vuoksi palvelu lienee lähtökohtaisesti verotuksen piirissä. Myös objektiivinen taloudellinen peruste²²⁵ lähtökohtana verovapaudelle on maksupalveluiden monimuotoisuuden vuoksi vaikea käsite.

Pelkän maksulaitostoimiluvan tuomat rajoitteet talletusten vastaanottoon ja käsittelyyn estävät sen, että ulkopuoliset palveluntarjoajat voisivat suorittaa tilisiirron ja tämän myötä aiheuttaa tarvittavia oikeudellisia ja taloudellisia muutoksia liiketoimen osapuolten välillä. Maksupalvelujen tarjoamisessa luottolaitostoimiluvan haltijalla lienee huomattavasti todennäköisempi mahdollisuus saada tarjoamansa palvelu arvonlisäverovapauden piiriin, jos palvelut voidaan tarjota erottamattomana osana tilisiirtoa tai maksuliikennettä.

²²⁵ Euroopan yhteisöjen komissio 2007, s. 9.